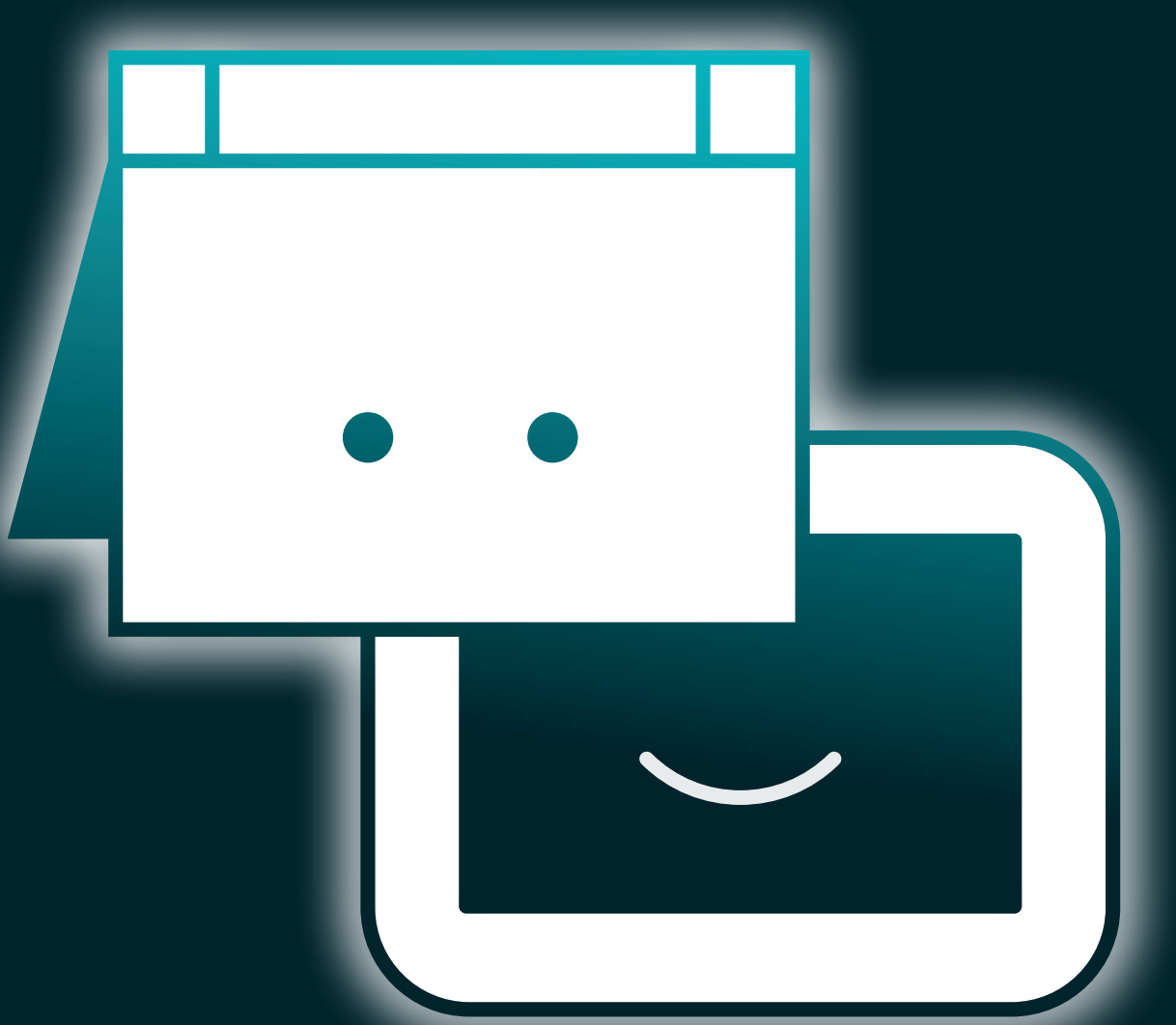

Børns læsevaner 2017:

Overblik og indblik

Tænketanken Fremtidens Biblioteker

LÆRE MIDDEL .DK

NATIONALT VIDENCENTER FOR LÆSNING

Børns læsevaner 2017: Overblik og indblik
Udgivet af Tænketanken Fremtidens Biblioteker som en del af projektet 'En generation af stærke læsere: Greb til læselyst'.

Forfattere:
Stine Reinholdt Hansen, Læremiddel.dk
Stig Toke Gissel, Læremiddel.dk
Morten Rasmus Puck, Læremiddel.dk
Henriette Romme Lund, Nationalt Videncenter for Læsning
Astrid Kæthius, Tænketanken Fremtidens Biblioteker
Lisbet Vestergaard, Tænketanken Fremtidens Biblioteker

Støttet af Slots- og Kulturstyrelsens pulje 'Udviklingsmidler til nationale folkebiblioteksformål'

KULTUR MINISTERIET
AGENCY FOR CULTURE AND PALACES

Desuden støttet af Edith & Godtfred Kirk Christiansens Fond og Danmarks Biblioteksforenings Fond

EDITH & GODTFRED
Kirk Christiansen's Foundation

DANMARKS
BIBLIOTEKSFORENING

Børns læsevaner 2017: Overblik og indblik er udgivet digitalt i februar 2018 på

www.fremtidensbiblioteker.dk
www.laeremiddel.dk
www.videnomlaesning.dk

ISBN: 978-87-970395-2-6

Børns læsevaner 2017:

Overblik og indblik

Indholdsfortegnelse

Forord 6
Læsevejledning 7
Tænketanken Fremtidens Bibliotekers anbefalinger 8

Overblik over børns læsning 2017: 9

En kvantitativ undersøgelse af børns læse- og medievaner:

Kort om undersøgelsen 11
10 centrale punkter om børns læsning og brug af biblioteker 12
6 centrale punkter om børns brug af forskellige medier 13

Tema 1: Børns opfattelse af læsning 14
Tema 2: Hvor ofte læser børn? 18
Tema 3: Hvad kunne få børn til at læse mere? 19
Tema 4: Deler børn deres læsning? 20
Tema 5: Hvor finder børn inspiration til læsning? 21
Tema 6: Hvad læser børn? 22
Tema 7: Hvilke bøger læser børn? 26
Tema 8: Børns brug af biblioteket 27
Tema 9: Børns medievaner 31

Indblik i børns læsning 2017: 35

En kvalitativ undersøgelse af børns læse- og medievaner:

Præsentation af undersøgelsen 37
Metode 37
Fremgangsmåde i analysen 38

Analyse: 39

Børnenes brug og opfattelse af læsning og bogen som medie 39
Læsning i skolen 39
Læsning uden for skolen 41
Hvem inspirerer børn til læsning 42
Voksne som litteraturformidlere 42
Venner som inspiratorer 43
Inspiration fra film, Google og YouTube 44
Bogen som foretrukket læsemedie 45

Børns brug og opfattelse af digitale medier **47**
Digitale medier anvendes til hygge, viden og tidsfordriv 47
Kvalitet og validitet beror på venner og mange likes 48
Forældrene skærmer børnene fra digitale medier 49
Forskellige devices er gode til forskellige aktiviteter 50

Børns brug og opfattelse af biblioteket i og uden for skolen **51**
Børnenes brug og opfattelse af folkebiblioteket 51
Afstand til biblioteker har betydning 52
Forældres betydning for børns biblioteksbesøg 53
Litteraturformidling på folkebiblioteket 54
Biblioteket på skolen, PLC 56
Besøg på skolebiblioteket 56
Fordele og ulemper ved biblioteket på skolen 58

Konklusion: 59
Opsummering af centrale pointer 59
Særlige fokuspunkter eller anbefalinger til fagprofessionelle og forældre 61
Børn skal hjælpes til en læsekultur 61
Børn skal hjælpes til en bibliotekskultur 63

Litteraturliste 65

Inspiration til flere undersøgelser 66

Forord

Børns hverdagsliv og kulturforbrug har ændret sig voldsomt de seneste år i takt med den nemme adgang til internettet, nye digitale devices, mængden af digitale tilbud og de længere skoledage. Forandringen har også påvirket børnenes læsevaner – ikke mindst fritidslæsningen.

Læsning er fortsat en vigtig grundkompetence i forbindelse med børns læring og udvikling. Når de seneste PISA-undersøgelser viser, at omkring 15 procent af de danske elever i 9. klasse ikke har funktionelle læsekompetencer, vækker det bekymring. Selv om de danske elever i 4. klasse læser bedre end gennemsnittet af elever inden for EU/OECD, viser de nyeste PIRLS-undersøgelser fra 2017, at danske elevers resultater er faldet, sådan at de nu er tilbage på niveauet fra 2006.

Bibliotekerne har en lang tradition for at styrke børns fritidslæsning. For at de fortsat kan yde en effektiv og målrettet indsats på området og give børn muligheden for at opleve litteratur på lige fod med andre kulturformer, er der behov for ny viden om, hvordan bibliotekerne bedst styrker børns læselyst med afsæt i deres nye virkelighed.

Tænketanken Fremtidens Biblioteker har derfor sammen med Københavns Biblioteker, Læremiddel.dk og Nationalt Videncenter for Læsning udviklet partnerskabsprojektet 'En generation af stærke læsere: Greb til læselyst', der er støttet af Slots- og Kulturstyrelsens pulje 'Udviklingsmidler til nationale folkebiblioteksformål', Edith & Godtfred Kirk Christiansens Fond og Danmarks Biblioteksforenings Fond.

Projektet har i 2016-2017 indsamlet ny viden om børns læse- og medievaner, herunder hvad der motiverer børn til at læse. Projektets kvantitative undersøgelse blev offentliggjort i september 2017. På baggrund af den blev der i slutningen af 2017 lavet en kvalitativ undersøgelse, der går i dybden med udvalgte temaer. Projektet er forankret i et samarbejde med de seks centralbiblioteker og involverer folkebiblioteker fra hele landet i en række læringsforløb, som løber af stablen i 2018.

Denne publikation rummer udvalgte og centrale pointer fra den kvantitative undersøgelse og hele den kvalitative undersøgelse. Med den ønsker vi at bidrage med opdateret viden til den faglige og politiske debat om bibliotekernes rolle med hensyn til børns læsning og læsekultur. Undersøgelserne skal derfor både ses som et udviklingsredskab for bibliotekerne og som indspark til en lokal og national debat om, hvilken rolle bibliotekerne skal spille i fremtiden på læseområdet, og hvordan bibliotekerne kan deltage i et fælles samarbejde med skoler og forældre om at styrke børns læselyst.

Vi håber, at undersøgelserne vil blive anvendt i bibliotekssektoren og af alle andre, der arbejder med børns læsning, så vi i fællesskab kan løfte den vigtige opgave, det er, at styrke de nye og kommende generationers læselyst og læsekompetencer – en af grundstenene i alle menneskers læring, dannelse og udvikling.

Projektets partnere ønsker god læselyst!

Lotte Hviid Dhyrbye & Lisbet Vestergaard
Tænketanken Fremtidens Biblioteker

Læsevejledning

Denne publikation indeholder to hovedtekster:

- **'Overblik over børns læsning 2017:** En kvantitativ undersøgelse af børns læse- og medievaner i fritiden'
- **'Indblik i børns læsning 2017:** En kvalitativ undersøgelse af børns læse- og medievaner i fritiden'.

Publikationen henvender sig til biblioteksmedarbejdere, dansklærere, læsevejledere, medarbejdere på skolernes pædagogiske læringscentre, skoleledere, biblioteksledere, kulturpolitikere og alle andre med privat eller professionel interesse for børns læsning.

Undersøgelserne kan læses uafhængigt af hinanden. Hvor den kvantitative undersøgelse afdækker brede tendenser, bygger på statistik og giver overblik, giver den kvalitative undersøgelse et dybere indblik i enkelte børns opfattelser, holdning og adfærd, når det gælder læsning, medier og biblioteker.

Tænketanken Fremtidens Biblioteker har udvalgt og fremhævet centrale pointer i 'Overblik over børns læsning 2017'. Teksten er en forkortet udgave af undersøgelsen 'Børns læsning 2017 – en kvantitativ undersøgelse af børns læse- og medievaner' udført af ph.d. Stine Reinholdt Hansen, ph.d. Stig Toke Gissel og adjunkt Morten Rasmus Puck Hansen i 2017, alle tilknyttet Læremiddel.dk.

Det fremgår af teksten, hvornår tabeller og figurer er kopieret direkte ind fra undersøgelsen og hvornår Tænketanken er afsender på den forklarende tekst. Numre fra de oprindelige tabeller og figurer er bibeholdt i denne udgave, sådan at de nemt kan genfindes i den fulde rapport.

'Indblik i børns læsning 2017: En kvalitativ undersøgelse af børns læse- og medievaner i fritiden' er udarbejdet af Henriette Romme Lund fra Nationalt Videncenter for Læsning og Stine Reinholdt Hansen fra Læremiddel.dk i 2017. Den tager afsæt i den nationale kvantitative undersøgelse og går i dybden med udvalgte børns opfattelse af læsning og bogen som medie, deres brug og opfattelse af digitale medier samt deres brug og opfattelse af biblioteker. På baggrund af resultaterne har forfatterne formuleret en række anbefalinger, der kan inspirere fagprofessionelle i deres arbejde med at inspirere børn til fritidslæsning.

Udover denne publikation kan du finde begge undersøgelser, baggrundsrapport, uddybende metodeafsnit og spørgeskema på:

- www.fremtidensbiblioteker.dk
- www.laeremiddel.dk
- www.videnomlaesning.dk

Tænketanken Fremtidens Biblioteker har formuleret fem anbefalinger til styrkelse af børns læselyst og læsekultur, som indleder publikationen.

Tænketanken Fremtidens Bibliotekers anbefalinger

De nye undersøgelser af børns læse- og medievaner rummer en række temaer, som kan udforskes fra forskellige vinkler. En dansklærer og en biblioteksleder vil formentlig ikke hæfte sig ved de samme resultater, ligesom en bibliotekar og en politiker vil have forskellige perspektiver på, hvad næste skridt skal være på det enkelte bibliotek i den enkelte kommune.

På baggrund af de to undersøgelser og deres anbefalinger fremhæver Tænketanken særligt fem anbefalinger til, hvad biblioteker, skoler og forældre skal fokusere på og arbejde videre med for at styrke børns læselyst og læsekultur. Anbefalingerne kan læses og bruges på tværs af interessenter.

1. **Det er en fælles opgave at hjælpe børn ind i en læsekultur og bibliotekskultur**
   Ingen kan gøre det alene. Der er brug for, at både skoler, pædagogiske læringscentre, forældre og biblioteker vejleder og giver inspiration til læsning, fungerer som læsende rollemodeller og gør noget aktivt for at åbne bibliotekets verden af muligheder for børn.

2. **Voksne må ikke slippe børnene for tidligt**
   Selv om børnene i undersøgelserne på mange måder er selvhjulpne, har lært at læse, bevæger sig rundt på mange digitale platforme og i mange tilfælde selv kan tage bussen til det nærmeste folkebibliotek, så er det ikke nok. Børn på mellemtrinnet har fortsat brug for, at deres voksne interesserer sig for deres læsning og mediebrug.

3. **Samarbejdet mellem skoler og biblioteker er en vigtig del af løsningen**
   Den kvantitative undersøgelse viser, at børn mest forbinder læsning med skole og pligt. Børnene udtrykker selv, at den gode læseoplevelse kræver vedholdenhed. Læselysten kommer med andre ord ikke af sig selv. Den behøver ikke at være reserveret til fritiden, men kan også opstå i skolen. Hvis folkebibliotekerne går ind på den præmis i deres formidling, kan flere børn få øget læselysten.

4. **Folkebiblioteker kan med fordel gentænke deres opsøgende indsatser**
   Alle børn går i skole, men ikke alle børn kommer på folkebiblioteket. Det er der ikke noget nyt i. Men med Folkeskolereformen har de fleste børn fået længere skoledage. Samtidig lægger Åben Skole op til, at lokale kulturinstitutioner spiller en større rolle i den enkelte skoles hverdag – både på og udenfor skolens matrikel. Folkebiblioteker er mere end materialer og mure. Det er også fagpersoner, som kan komme i spil i ude i klasseværelser og på pædagogiske læringscentre.

5. **Børns manglende kendskab til digitale læsetilbud kalder på handling**
   Kun få børn kender til folkebibliotekernes digitale formidlingstjenester. Tænketankens rapport 'Digitale biblioteksstrategier' (2017) viser det samme mønster hos voksne. De fleste børn siger, at de foretrækker den trykte bog, når de skal læse i fritiden. Samtidig ved vi, at fremtidens læsning i høj grad bliver digital. Pointen er ikke, at børn skal holde op med at læse trykte bøger, men de skal også lære at læse digitalt i deres fritid. Det sker ikke, når de ikke kender til de digitale formidlingstjenester og ikke trænes i at bruge de digitale læsetilbud.

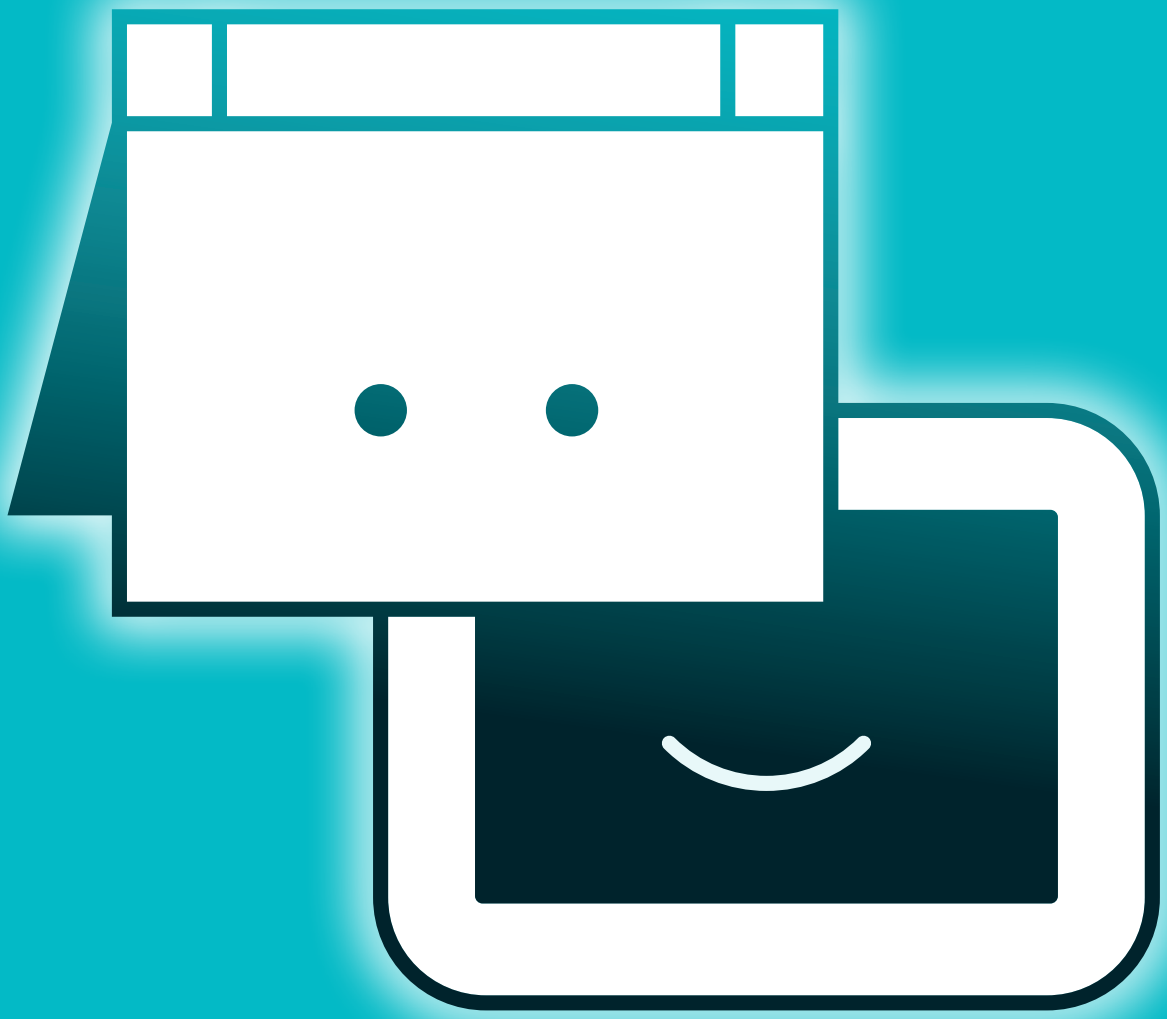

Overblik over børns læsning 2017:

En kvantitativ undersøgelse af
børns læse- og medievaner

Kort om undersøgelsen

Undersøgelsen 'Børns læsning 2017 – en kvantitativ undersøgelse af børns læse- og medievaner' bygger på svar fra 8.721 3.–7. klasses elever fordelt på 110 forskellige grundskoler i hele landet. Både privatskoler, friskoler og folkeskoler har deltaget i undersøgelsen. Skolerne er valgt ud fra kriterier som skolestørrelse, skoletype og geografi, sådan at de udgør et repræsentativt udsnit af danske skoler.

Undersøgelse er den største af sin art i Danmark og giver således et unikt indblik i børns holdning til læsning i såvel trykte bøger som tekster på nettet. Undersøgelsen giver også indblik i holdninger til og brug af biblioteker på og uden for skolen. Endelig er der stillet spørgsmål til brug af medier i det hele taget, hvilket giver et billede af, hvilke medier børn foretrækker og bruger mest tid på i deres fritid.

Undersøgelsen opererer overordnet med et bredt læsebegreb, der dækker læsning af både trykte og digitale tekster. Samtidig kan det være nyttigt at vide, hvordan børn opfatter læsning i mere traditionel forstand, primært forbundet med bøger. Det kan gøres ved at gentage spørgsmål fra tidligere undersøgelser, som netop har været baseret på en mere traditionel forståelse af læsning. Spørgsmålene er udformet, så de til dels kan sammenlignes med den foregående læsevaneundersøgelse, der var en del af Stine Reinholdt Hansens ph.d.-afhandling 'Når børn vælger tekster' fra 2014. Nogle af spørgsmålene er desuden inspireret af den engelske læsevaneundersøgelse 'Children's and Young People's Reading in 2016'. Undersøgelsen er foretaget af den private fond National Literacy Trust.

Endelig er der tilføjet to nye spørgsmålskategorier om henholdsvis skole- og folkebibliotek, som er blevet til på baggrund af gruppeinterviews med både bibliotekarer og lærere.

I spørgeskemaet har forskerne stræbt efter at ramme en balance mellem kontinuitet og fornyelse samt spørge ind til læsning på en måde, så børnene også selv har haft mulighed for at svare med afsæt i deres egen forståelse af, hvad læsning er.

Spørgeskemaet omfatter 18 overordnede spørgsmål vedrørende børns læse- og medievaner, som respondenterne har besvaret elektronisk i foråret 2017. Skemaet kan findes med den samlede rapport på www.laeremiddel.dk

Hensigten med undersøgelsen er at frembringe opdateret viden om børns læse- og medievaner, som kan ligge til grund for nye formidlingstiltag på henholdsvis biblioteker i og uden for skolen og dermed medvirke til at styrke børns læselyst.

10 centrale punkter om børns læsning og brug af biblioteker

Læremiddel.dk har samlet op på centrale resultater baseret på spørgsmål om læsning og brug af biblioteker. Her er en gengivelse af de 10 punkter.

1. Børn forholder sig overordnet mere positivt end negativt til læsning.
2. Udviklingen fra 2010 til 2017 er, at børn generelt bruger lidt mindre tid på læsning i fritiden.
3. Faldet i tid brugt på læsning skyldes især, at piger bruger mindre tid på at læse.
4. De fleste børn har angivet, at de ville læse mere, hvis de havde en kortere skoledag og mere tid i det hele taget.
5. Børn prioriterer først og fremmest film, venner og deres mor som inspirationskilder til læsning.
6. Historier og romaner er den type trykte tekster, børn læser mest.
7. Overordnet set er humor og fantasy den type genrer, flest børn foretrækker. Desuden foretrækker de fleste børn seriebøger.
8. Børns lånevaner på folkebiblioteket er bemærkelsesværdigt forskellige. Over en fjerdedel af de adspurgte børn kan betegnes som hyppige lånere, hvilket stort set svar er til den andel af børn, der aldrig låner bøger.
9. Brugen af de digitale platforme, hvor biblioteket formidler læsetilbud, er generelt ikke stor.
10. De fleste børn, der kommer på bibliotekerne i og uden for skolen, mener, at biblioteksansatte lytter, er venlige og giver gode tips til bøger.

6 centrale punkter om børns brug af forskellige medier

Læremiddel.dk har også samlet op på centrale resultater baseret på spørgsmål, der er blevet stillet om børns brug af forskellige medier. Her er en gengivelse af de 6 punkter.

1. Beskeder på sociale medier samt tekst på websider er den type digitale tekster, børn læser mest.
2. YouTube og streamingtjenester er overordnet den type medier, børn bruger mest tid på i fritiden.
3. Drenge bruger mere tid på digitale spil end piger.
4. Piger bruger mere tid på sociale medier end drenge.
5. YouTube og streamingtjenester er det, børn vægter højest, når de skal hygge sig.
6. Bogen er det medie, der prioriteres højest, når børn vil lære eller vide noget.

Børns opfattelse af læsning

Tænketankens opsummering
Den kvantitative undersøgelse belyser, hvad børn mellem 3. og 7. klasse tænker om at læse. De har i overvejende grad en positiv indstilling til læsning. 42% af børnene kan siges at forholde sig positivt til læselyst, 20% negativt. Tallene viser dog også, at en forholdsvis stor del forholder sig mere neutralt til spørgsmålene om deres læselyst.

Børnene er også blevet spurgt til, om de finder læsning cool eller nørdet. Deres svar fremgår af figuren nedenfor.

FIGUR 1: Børnenes svar i forhold til spørgsmål vedrørende læselyst.

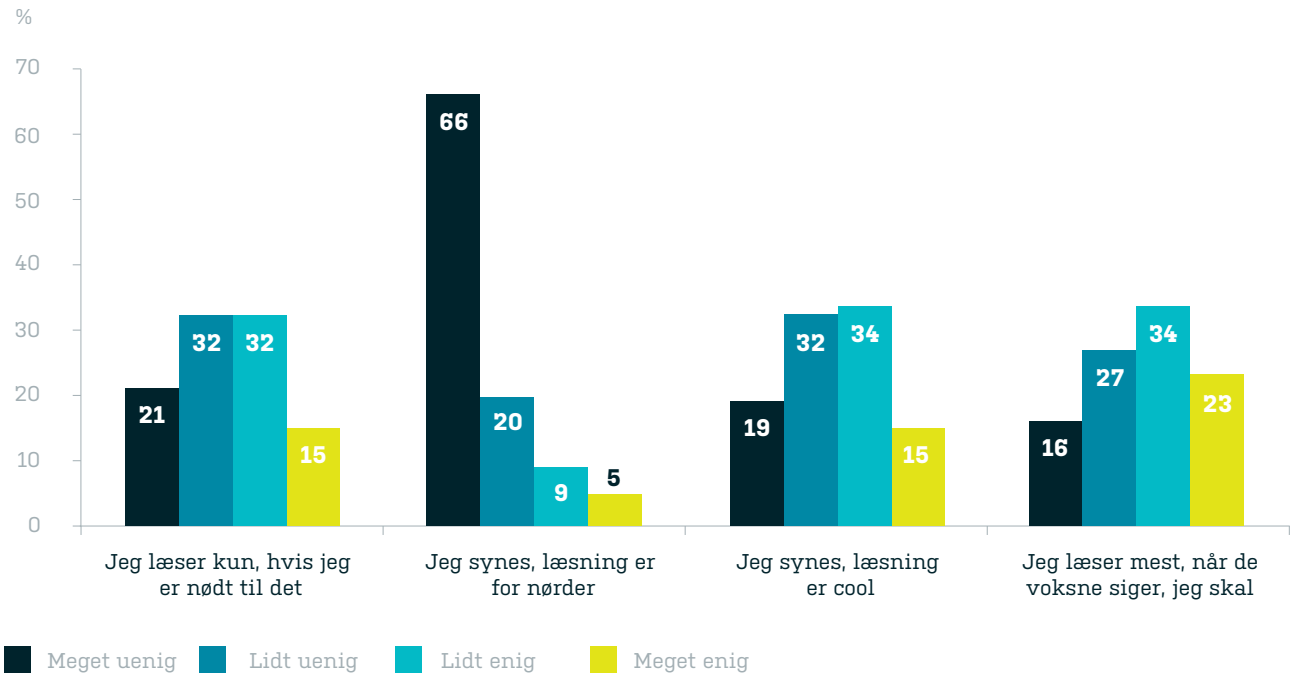

Note 4: N=8721. Vægtet op på landsplan.
Kilde: Hansen, Gissel og Puck (2017).

Tænketanken fremhæver disse tal fra kapitel 5 i den fulde rapport:

- 15% er meget enige i, at de kun læser, hvis de er nødt til det. 21% er meget uenige i dette udsagn.
- 66% er meget uenige i, at læsning er for nørder. Omvendt er det kun 15%, der er meget enige i, at læsning er decideret cool. 19% er meget uenige i at læsning er cool.
- 23% er meget enige i, at de mest læser, når de voksne siger, at de skal. 16% er meget uenige i dette udsagn.

Klassetrin og opfattelsen af læsning

Tænketankens opsummering
I undersøgelsen har man også set nærmere på klassetrin og synet på læselyst. Læselysten falder med alderen, og den største ændring sker mellem 5. og 6. klasse, hvilket også var tilfældet i 2014.

Nedenstående figur giver et billede af børns syn på læsning fordelt på klassetrin.

FIGUR 6: Inddeling af børnene angående deres syn på læselysten via indekset læselyst – opdelt på klassetrin.

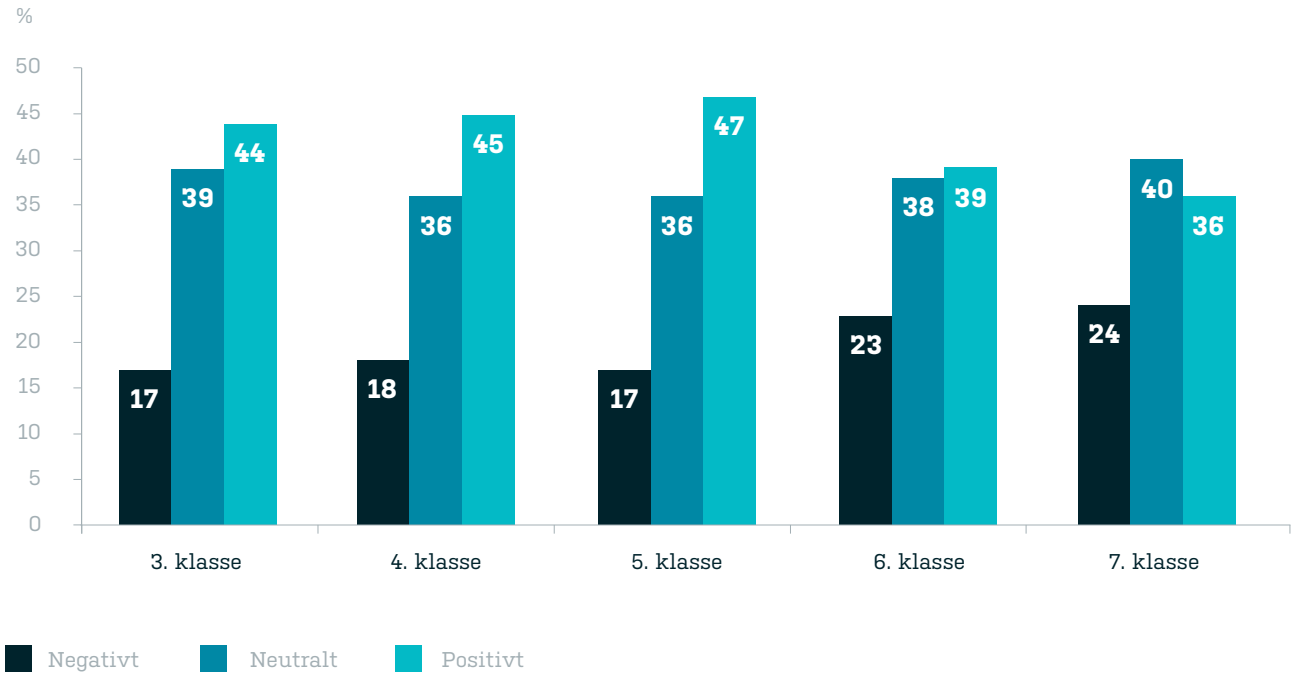

Note 9: 3.klasse=1356. 4.klasse=1669. 5.klasse=1776. 6.klasse=1834. 7.klasse=1681. Vægtet op på landsplan. Alle elever i samlæste klasser er undladt. Indekset har værdierne 1–4. Hvis man har en indeksværdi på 2 eller mindre har man et negativt syn. Hvis man har en indeksværdi på 3 eller mere, har man et positivt syn. Har man en indeksværdi mellem 2 og 3, har man et neutralt syn.

Kilde: Hansen, Gissel og Puck (2017).

Tænketanken fremhæver disse tal fra kapitel 5.1 i den fulde rapport:

- 17–18% af 3.– 5. klasserne forholder sig negativt til læsning.
- I 6. og 7. klasse er det henholdsvis 23% og 24%, der forholder sig negativt til læsning.

Køn og opfattelsen af læsning

Tænketankens opsummering
Piger forholder sig en del mere positivt til læselyst end drenge.

Nedenstående figur giver et billede af børns syn på læsning opdelt på køn.

FIGUR 3: Inddelingen af børnene angående deres syn på læselysten via indekset læselyst – opdelt på køn.

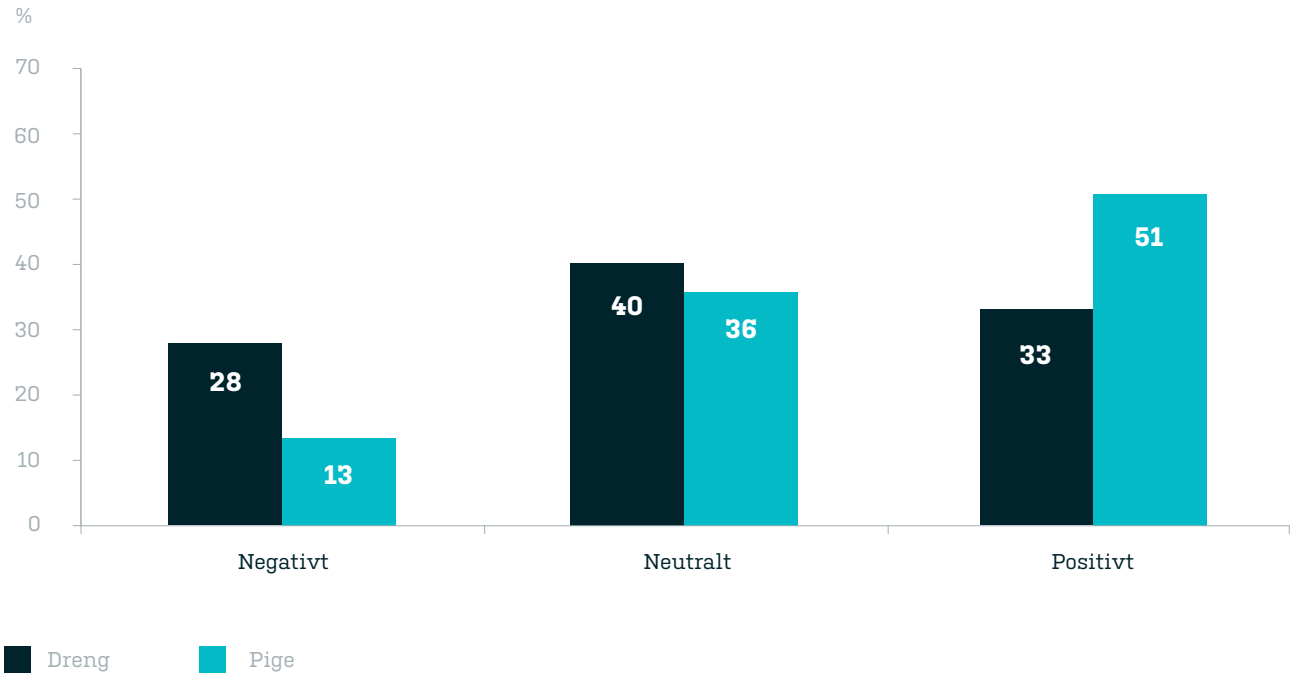

Note 6: N: Drenge=4332. Piger=4389. Vægtet op på landsplan. Indekset har værdierne 1–4. Hvis man har en indeksværdi på 2 eller mindre har man et negativ syn. Hvis man har en indeksværdi på 3 eller mere har man et positivt syn. Har man en indeksværdi imellem 2 og 3 har man et neutralt syn.
Kilde: Hansen, Gissel og Puck (2017).

Tænketanken fremhæver disse tal fra kapitel 5.1 i den fulde rapport:

- 51% af pigerne forholder sig positivt, mens det gælder for 33% af drengene.
- 28% af drengene forholder sig decideret negativt til læselyst, mens det kun er 13% af pigerne.

Læsning fra et nytte- og præstationsperspektiv

Tænketankens opsummering
Undersøgelsen belyser også børns syn på læsning fra et nytte- og præstationsperspektiv. Overordnet viser børnenes svar, at de anser læsning som vigtigt, at de oplever, at læsning nytter i forhold til at blive bedre læsere, samt at de oplever, at deres forældre engagerer sig i, om de læser.

Nedenstående figur viser børnenes svar i forhold til forældreengagement, nytte og præstation.

FIGUR 7: Børnenes svar i forhold til udsagn vedrørende læsning fra et nytte- og præstations-perspektiv samt forældrenes engagement i deres barns læsning.

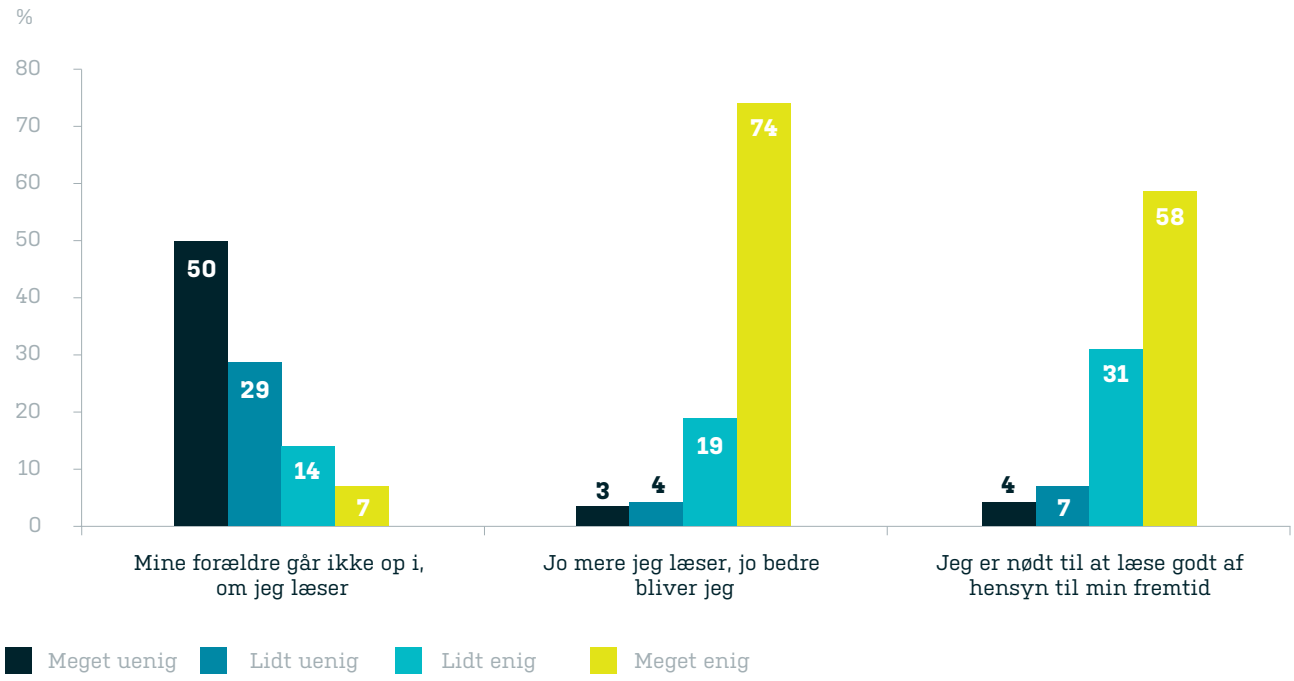

Note 11: N=8721. Vægtet op på landsplan.
Kilde: Hansen, Gissel og Puck (2017).

Tænketanken fremhæver disse tal fra kapitel 5.2 i den fulde rapport:

- 79% af de adspurgte børn oplever, at deres forældre går op i, om de læser.
- 93% oplever, at de kan opøve deres læsefærdighed gennem læsning.
- 89% ser læsning som en vigtig komponent i forhold til deres fremtidige virke.

Tema 2:

Hvor ofte læser børn?

Tænketankens opsummering
Børnene blev spurgt om, hvor ofte de læser i fritiden. Det viser sig, at børn læser mindre i fritiden end i 2010.

Figuren nedenfor viser andelen af børn, der er hyppige læsere (defineret ved at de læser mindst flere gange om ugen) fordelt på klassetrin sammenlignet med 2010.

FIGUR 14: Udviklingen af hyppige læsere fordelt på klassetrin fra 2010–2017.

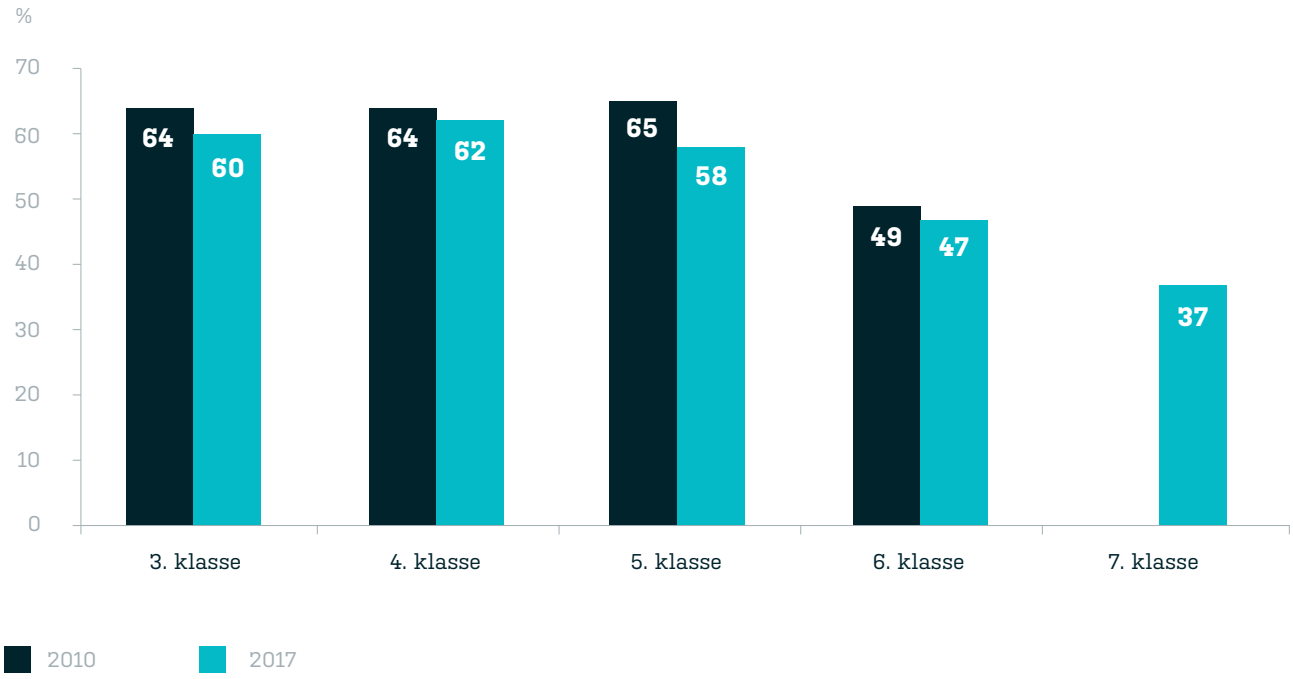

Note 22: N i 2017: 3.klasse=1356. 4.klasse=1669. 5.klasse=1776. 6.klasse=1834. 7.klasse=1681. Vægtet op på landsplan. Alle elever i sammenlæste klasser er udeladt. N i 2010: 3.klasse=471. 4.klasse=543. 5.klasse=487. 6.klasse=493. Uvægtet for 2010. Kilde: Hansen, Gissel og Puck (2017).

Tænketanken fremhæver disse tal fra kapitel 6.1 i den fulde rapport:

- Siden 2010 er er antallet af børn, der læser mindst flere gange om ugen, faldet fra 61% til 56%.
- Faldet er størst hos pigerne (fra 68% til 59%).
- Andelen af drenge, der læser mindst flere gange om ugen, er faldet fra 53% til 52%.
- Faldet er størst hos 5. klasserne.

Tema 3:

Hvad kunne få børn til at læse mere?

Tænketankens opsummering
Til dette emne er børnene blevet spurgt om, hvad der skal til, hvis de skal læse mere, end de gør nu. De fleste børn har angivet, at de ville læse mere, hvis de havde en kortere skoledag og mere tid i det hele taget.

Figuren nedenfor viser, hvad børn angiver kunne få dem til at læse mere, end de allerede gør.

FIGUR 13: Børnenes valg af, hvad der kunne få dem til at læse mere – i prioriteret rækkefølge.

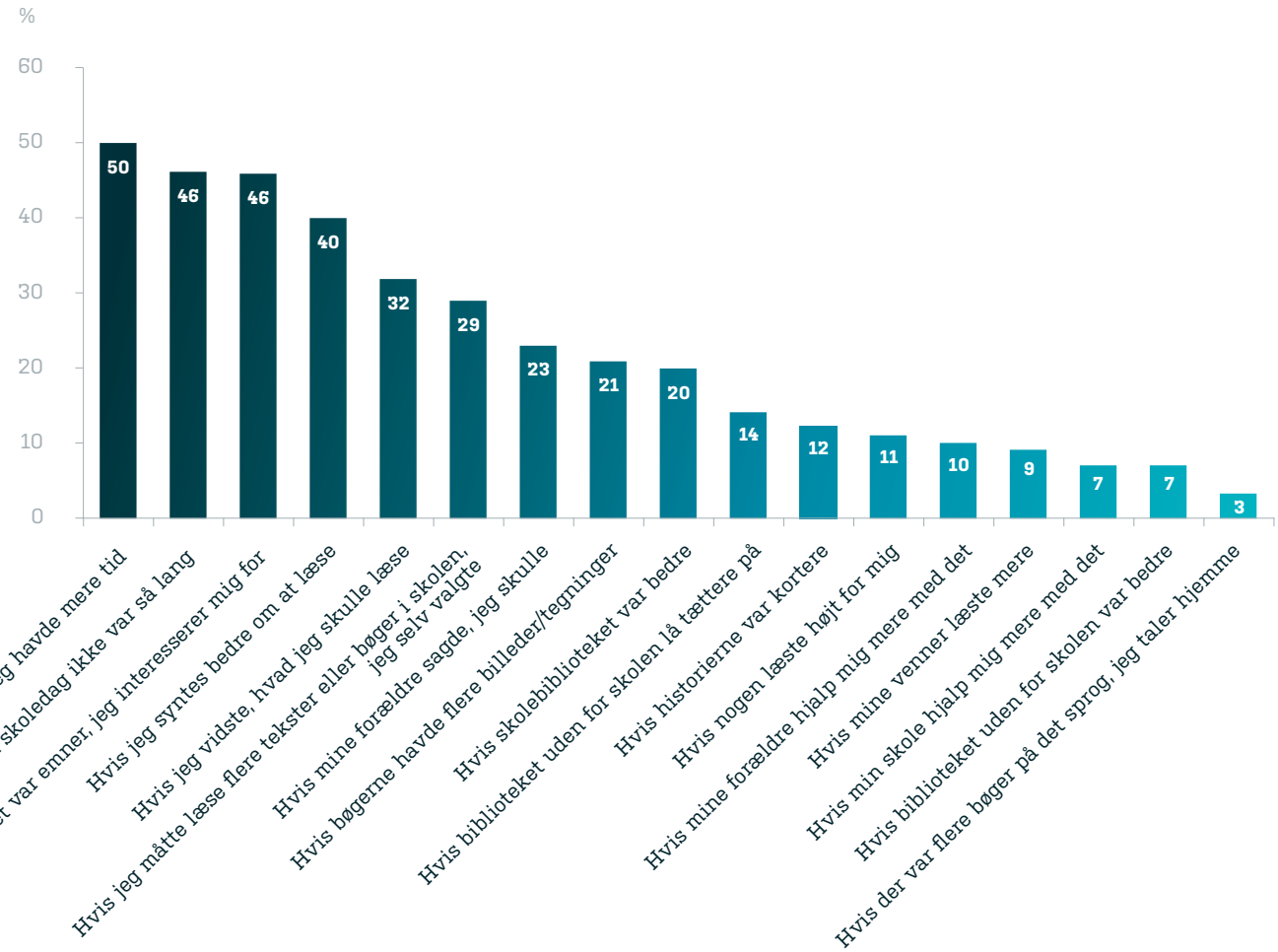

Note 19: N=8721. Vægtet op på landsplan.
Kilde: Hansen, Gissel og Puck (2017).

Tænketanken fremhæver disse tal fra kapitel 5.4 i den fulde rapport:

- 46% af børnene angiver, at det kunne få dem til at læse mere, hvis det var emner, de interesserer sig for.
- Ca. 20% angiver, at et forbedret skolebibliotek kunne have en positiv virkning på deres læselyst.
- 7% angiver, at et forbedret folkebibliotek kan have samme virkning.

Tema 4:

Deler børn deres læsning?

Tænketankens opsummering
Børnene er blevet spurgt, om de deler deres læsning med andre, fx læser højt for familie eller taler med andre om, hvad de har læst. Børn snakker generelt ikke så meget med andre om deres læseoplevelser.

Figuren nedenfor viser, hvor ofte børn snakker med deres venner om det, de læser.

FIGUR 19: Hvor ofte børn snakker med deres venner om det, de læser.

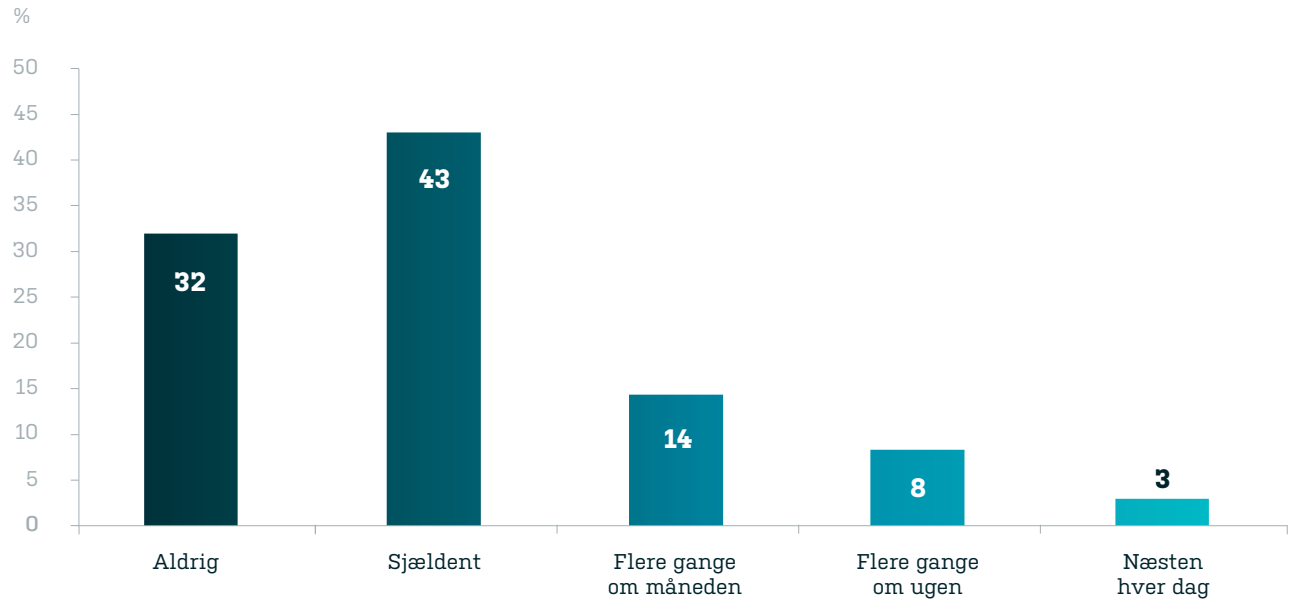

Note 27: N=8721. Vægtet op på landsplan.
Kilde: Hansen, Gissel og Puck (2017).

Tænketanken fremhæver disse tal fra kapitel 6.2 i den fulde rapport:

- 75% taler sjældent eller aldrig med deres venner om læsning, mens 14% gør det flere gange om måneden.
- Piger snakker mere med deres venner om det, de læser, end drenge.
- 66% læser sjældent eller aldrig højt for nogen.
- Jo ældre børnene bliver, jo sjældnere læser de højt for nogen derhjemme.
- 71% lytter sjældent eller aldrig til højtlæsning hjemme.

Tema 5:

Hvor finder børn inspiration til læsning?

Tænketankens opsummering
Til dette emne er børnene blevet spurgt om, hvor de finder inspiration til læsning. Børn inspireres til valg af læsestof af film, internettet og af det nære miljø, hovedsageligt deres venner og mor.

Figuren nedenfor viser i prioriteret rækkefølge, hvor børn finder inspiration til, hvad de skal læse i fritiden.

FIGUR 8: Hvor børn finder inspiration til, hvad de skal læse i fritiden – i prioriteret rækkefølge.

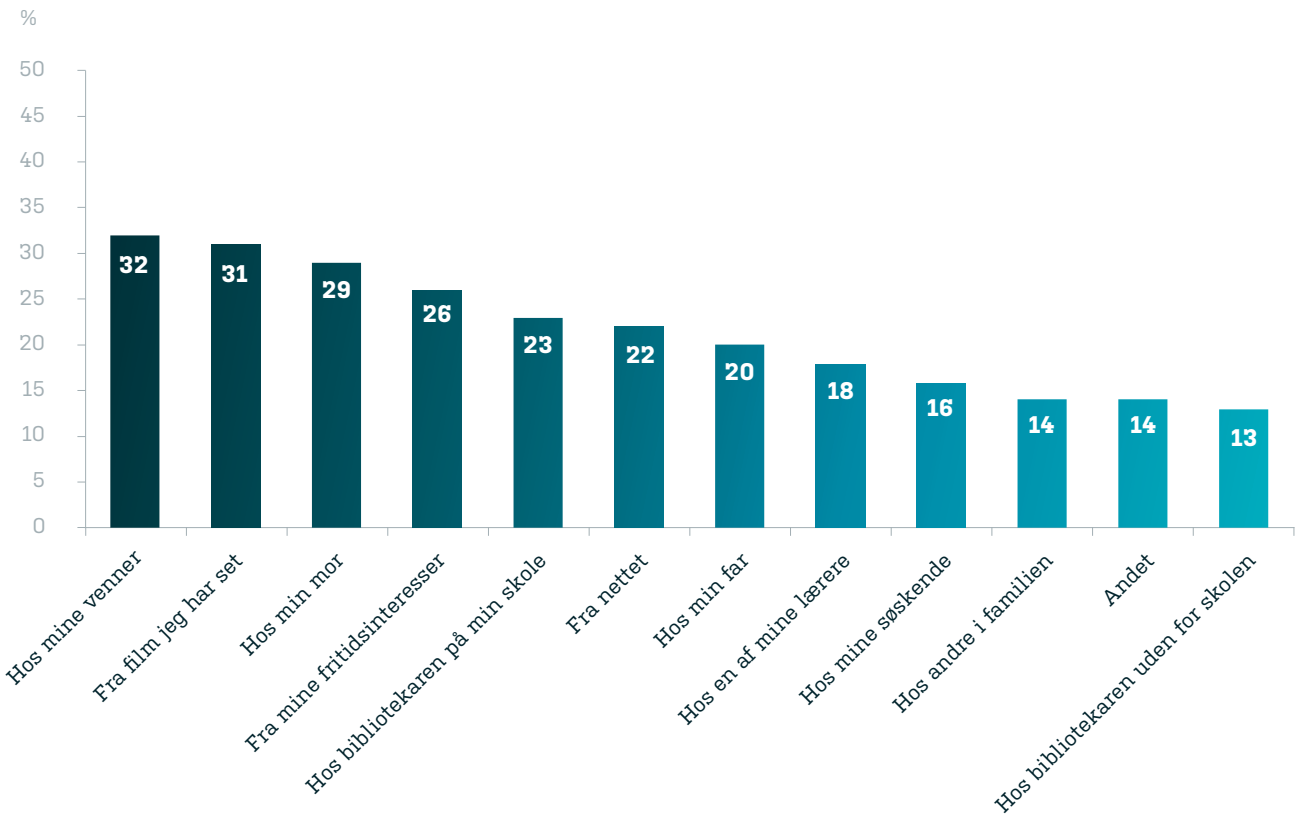

Note 12: N=8721. Vægtet op til landsplan.
Kilde: Hansen, Gissel og Puck (2017).

Tænketanken fremhæver disse tal fra kapitel 5.3 i den fulde rapport:

- På hjemmefronten er det især mor, der inspirerer børnene.
- 23% finder inspiration hos bibliotekaren på skolen, mens 13% angiver bibliotekaren udenfor skolen som kilde til inspiration.
- 22% angiver, at de finder inspiration på nettet.
- 1% angiver, at de finder inspiration på biblo.dk.

Tema 6:

Hvad læser børn?

Trykte tekster

Tænketankens opsummering
Til dette emne er børnene blevet spurgt om, hvor ofte de læser forskellige trykte ting uden for skolen. Historier/romaner er den type trykte tekster, børn overordnet set læser mest i fritiden.

Tabellen nedenfor viser, hvad og hvor ofte børn læser forskellige trykte tekster opdelt på køn. På næste side finder du en tilsvarende tabel opdelt på klassetrin.

TABEL 9: Hvor ofte læser du disse ting uden for skolen – opdelt på køn.

I procent	Næsten hver dag		Flere gange om ugen		Flere gange om måneden		Sjældent eller aldrig	
	Dreng	Pige	Dreng	Pige	Dreng	Pige	Dreng	Pige
Tegneserier	8	3	9	5	12	8	70	83
Historier/romaner	11	17	14	17	16	23	60	44
Faktabøger	8	6	14	12	22	19	35	44
Blade/magasiner	4	5	7	11	11	20	79	63
Aviser	3	2	6	5	10	10	81	84
Religiøse tekster	3	3	3	2	5	5	90	90
Manualer	7	2	9	4	18	13	66	81
Undertekster (TV)	40	37	30	28	15	19	15	16
Digte	2	3	3	3	5	6	91	87

Note 33: N: Drenge=4332. Piger=4389. Vægtet op på landsplan. Chi-i-anden p-værdier: Tegneserier=<0,0001. Historier/romaner=<0,0001. Faktabøger=<0,0001. Blade/magasiner=<0,0001. Aviser=0,0013. Religiøse tekster=<0,0001. Manualer=<0,0001. Undertekster (TV)=<0,0001. Digte=<0,0001. Chi-i-anden er foretaget på de originale svarkategorier, hvor Sjældent og Aldrig er hver sin svarkategori.

Kilde: Hansen, Gissel og Puck (2017).

Tænketanken fremhæver disse tal fra kapitel 7.1 i den fulde rapport:

- Både drenge og piger bruger mest tid på at læse undertekster på TV: 40% af drengene og 37% af pigerne.
- Historier og romaner er det, der bruges næstmest tid på hos alle. Piger bruger mere tid end drenge: 34% af pigerne læser historier og romaner mindst flere gange om ugen, mens det er 25% for drengenes vedkommende.
- Drenge læser oftere tegneserier end piger (hhv. 17% og 6%), hvorimod piger læser digte lidt oftere end drenge.

Tabellen nedenfor viser, hvad og hvor ofte børn læser forskellige trykte tekster opdelt på klassetrin.

TABEL 11: Læsning af trykte tekster mindst flere gange om ugen – opdelt på klassetrin.

I procent	3. klasse	4. klasse	5. klasse	6. klasse	7. klasse
Tegneserier	18	18	15	9	7
Historier og romaner	32	32	30	26	26
Faktabøger	26	25	20	18	12
Blade og magasiner	9	12	16	15	14
Aviser	6	8	9	7	7
Religiøse tekster	6	6	5	5	5
Manualer	13	13	10	10	8
Undertekster på TV	50	64	66	72	77
Digte	8	7	4	4	3

Note 35: N: 3.klasse=1356. 4.klasse=1669. 5.klasse=1776. 6.klasse=1834. 7.klasse=1681. Vægtet op på landsplan. Alle elever i samlæste klasser er udeladt. Chi-i-anden p-værdier: Tegneserier=<0,0001. Historier/romaner=<0,0001. Faktabøger=<0,0001. Blade/magasiner=<0,0001. Aviser=<0,0001. Religiøse tekster=<0,0001. Manualer=<0,0001. Undertekster (TV)=<0,0001. Digte=<0,0001. Chi-i-anden er foretaget på de originale svarkategorier, hvor Sjældent og Aldrig er hver sin svarkategori.
Kilde: Hansen, Gissel og Puck (2017).

Tænketanken fremhæver disse tal fra kapitel 7.1 i den fulde rapport:

- Undertekster på TV er det, der læses mest på tværs af klassetrin.
- 50% af 3. klasserne læser undertekster på TV mindst flere gange om ugen, mens tallet stiger støt op til 7. klasserne, hvor 77% gør det mindst flere gange om ugen.
- Historier og romaner læses næstmest af alle. Ca. 30% af 3., 4. og 5. klasserne læser denne type tekster mindst flere gange om ugen, mens det er 26% for 6. og 7. klassernes vedkommende.

Digitale tekster

Tænketankens opsummering
Børnene blev spurgt om læsning af digitale tekster. Det gælder beskeder på telefon, PC eller tablet (fx Messenger, Snapchat og SMS), web-sider (fx Facebook og Wikipedia), netaviser, sangtekster (Lyrics), blogs, e-bøger og lydbøger. Den type digitale tekst, børnene overordnet læser mest, er beskeder produceret i forbindelse med brug af telefon, PC eller tablet.

Tabellen nedenfor viser, hvad og hvor ofte børn læser forskellige digitale tekster. På næste side finder du en tilsvarende tabel opdelt på klassetrin.

TABEL 12: Hvor ofte læser du disse ting uden for skolen (samlet)?

I procent	Næsten hver dag	Flere gange om ugen	Flere gange om måneden	Sjældent eller aldrig
Netaviser	3	6	7	84
Beskeder på telefon, PC, tablet	70	15	6	8
Websider	50	21	11	18
Sangtekster	13	16	18	53
Blogs	5	6	10	78
E-bøger	4	6	11	79
Lydbøger	5	5	8	83

Note 37: N=8721. Vægtet op til landsplan.
Kilde: Hansen, Gissel og Puck (2017).

Tænketanken fremhæver disse tal fra kapitel 7.2 i den fulde rapport:

- 70% af alle børn læser beskeder på telefon, PC eller tablet næsten hver dag.
- Flere piger (76%) læser beskeder på telefon, PC eller tablet end drenge (64%).
- Websider fundet via søgetjenester som Google, Wikipedia eller Facebook læses også ofte af en stor del børn. 50% af alle læser tekst i den forbindelse næsten hver dag. 71% mindst flere gange om ugen.
- Lydbøger, E-bøger, blogs og netaviser høres/læses af de færreste. Henholdsvis 83% og 84% hører eller læser sjældent eller aldrig denne type tekster.
- 65% af pigerne læser tekst på websider mindst flere gange om ugen, mens det er 78% for drengenes vedkommende.

Tabellen nedenfor viser, hvad og hvor ofte børn læser forskellige digitale tekster opdelt på klassetrin.

TABEL 15: Læsning af digitale tekster mindst flere gange om ugen – opdelt på klassetrin.

I procent	3. klasse	4. klasse	5. klasse	6. klasse	7. klasse
Netaviser	4	5	7	10	15
Beskeder på telefon, PC el. tablet	68	80	86	92	94
Websider	47	62	68	81	88
Sangtekster	25	25	28	29	34
Blogs	10	10	11	12	12
E-bøger	15	15	11	7	5
Lydbøger	13	13	13	8	5

Note 40: N: 3.klasse=1356. 4.klasse=1669. 5.klasse=1776. 6.klasse=1834. 7.klasse=1681. Vægtet op på landsplan. Alle elever i sammenlæste klasser er undladt. Chi-i-anden p-værdier: Netaviser=<0,0001. Beskeder på telefon, PC el. tablet=<0,0001. Websider=<0,0001. Sangtekster=<0,0001. Blogs=<0,0001. E-bøger=<0,0001. Lydbøger=<0,0001. Chi-i-anden er foretaget på de originale svarkategorier, hvor 'Sjældent' og 'Aldrig' er hver sin svarkategori.

Kilde: Hansen, Gissel og Puck (2017).

Tænketanken fremhæver disse tal fra kapitel 7.2 i den fulde rapport:

- Brugen af beskeder på telefon, PC eller tablet stiger med alderen (fra 68% i 3. klasse til 94% i 7. klasse).
- Digitale tekster læses oftere, jo ældre børnene bliver med undtagelse af e-bøger og lydbøger, som læses/høres mest af de yngste elever.
- De ældste børn bruger mere tid på både sociale medier og websider end de yngste.

Tema 7:

Hvilke bøger læser børn?

Tænketankens opsummering
Dette afsnit giver et billede af, hvilke genrer og forfattere, der er populære blandt børn i 3.–7. klasse. Overordnet set er humor og fantasy/science fiction de mest populære genrer.

Figuren nedenfor viser, hvilke bøger børn bedst kan lide at læse.

FIGUR 27: Når du vælger bøger, hvad kan du så bedst lide at læse?

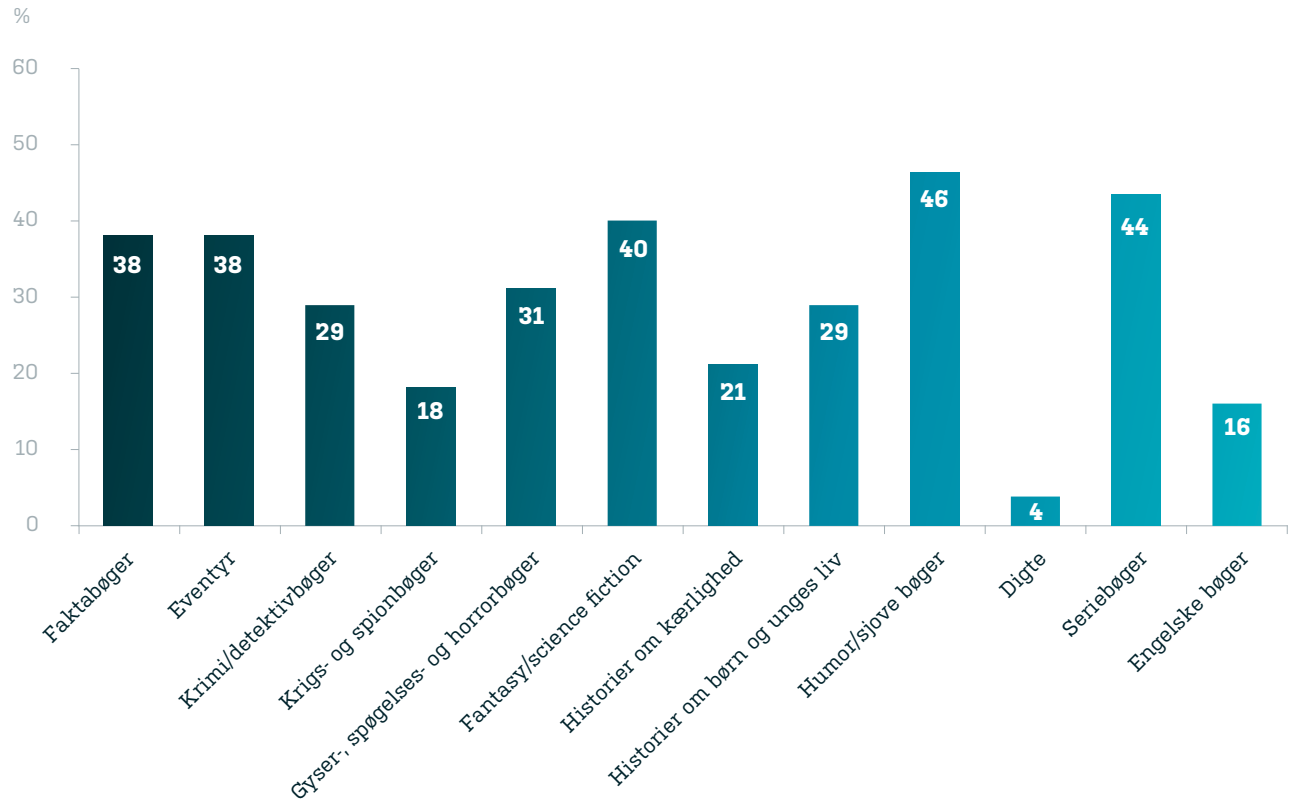

Note 42: N=8721. Vægtet op til landsplan.
Kilde: Hansen, Gissel og Puck (2017).

Tænketanken fremhæver disse tal fra kapitel 7.3 i den fulde rapport:

- Fantasy/science fiction er lige populært hos drenge og piger.
- Humor/sjove bøger læses mest af drenge (50% versus 43% af pigerne), faktabøger læses også mest af drenge (46% versus 30% af pigerne).
- Pigerne foretrækker seriebøger mere end drenge (53% versus 35% af drengene), ligesom historier om børn og unges liv samt historier om kærlighed foretrækkes mere af piger end af drenge.
- Gyser-, spøgelses- og horrorbøger foretrækkes lige meget på tværs af klassetrin. Ca. 31% af alle vælger disse genrer.
- Børns foretrukne forfattere er overordnet set J.K. Rowling, Jørn Jensen og Lene Kaaberbøl, som alle skriver seriebøger.

Tema 8:

Børns brug af biblioteket

Pædagogisk Læringscenter (PLC)

Tænketankens opsummering
Børnene er blevet spurgt om deres forhold og brug af det pædagogiske læringscenter. 56% af børnene låner bøger på PLC flere gange om måneden, mens 44% sjældent eller aldrig gør det.

Figuren nedenfor viser, hvor ofte børn låner bøger på PLC. Den efterfølgende graf angiver børnenes grund til at komme på PLC.

FIGUR 29: Fordeling af elevernes svar på hvor tit de låner bøger på PLC.

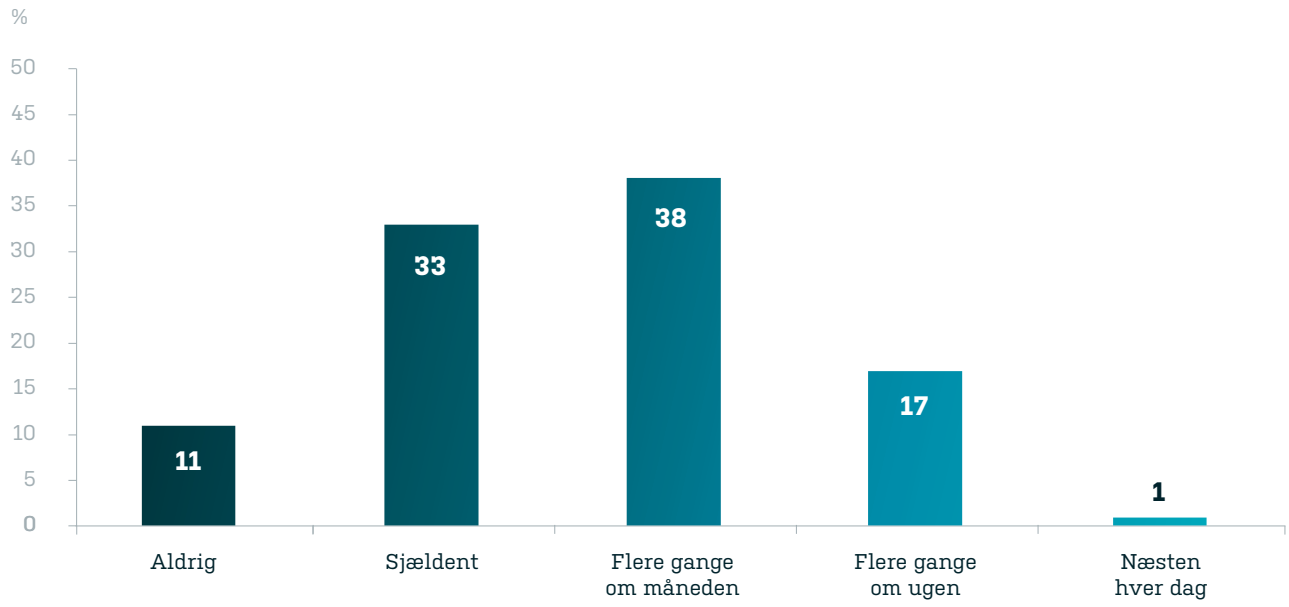

Note 52: N=8721. Vægtet op på landsplan.
Kilde: Hansen, Gissel og Puck (2017).

Tænketanken fremhæver disse tal fra kapitel 8 i den fulde rapport:

- 11% af eleverne angiver, at de aldrig låner bøger på PLC.
- Tendensen er, at eleverne i mindre grad frekventerer PLC, jo højere klassetrin de er på.
- Frekvensen er næsten den samme på tværs af køn.

Tabellen nedenfor viser angivelser af, hvorfor eleverne kommer på PLC.

FIGUR 31: Elevernes angivelser af grunde til, at de kommer på PLC – i prioriteret rækkefølge.

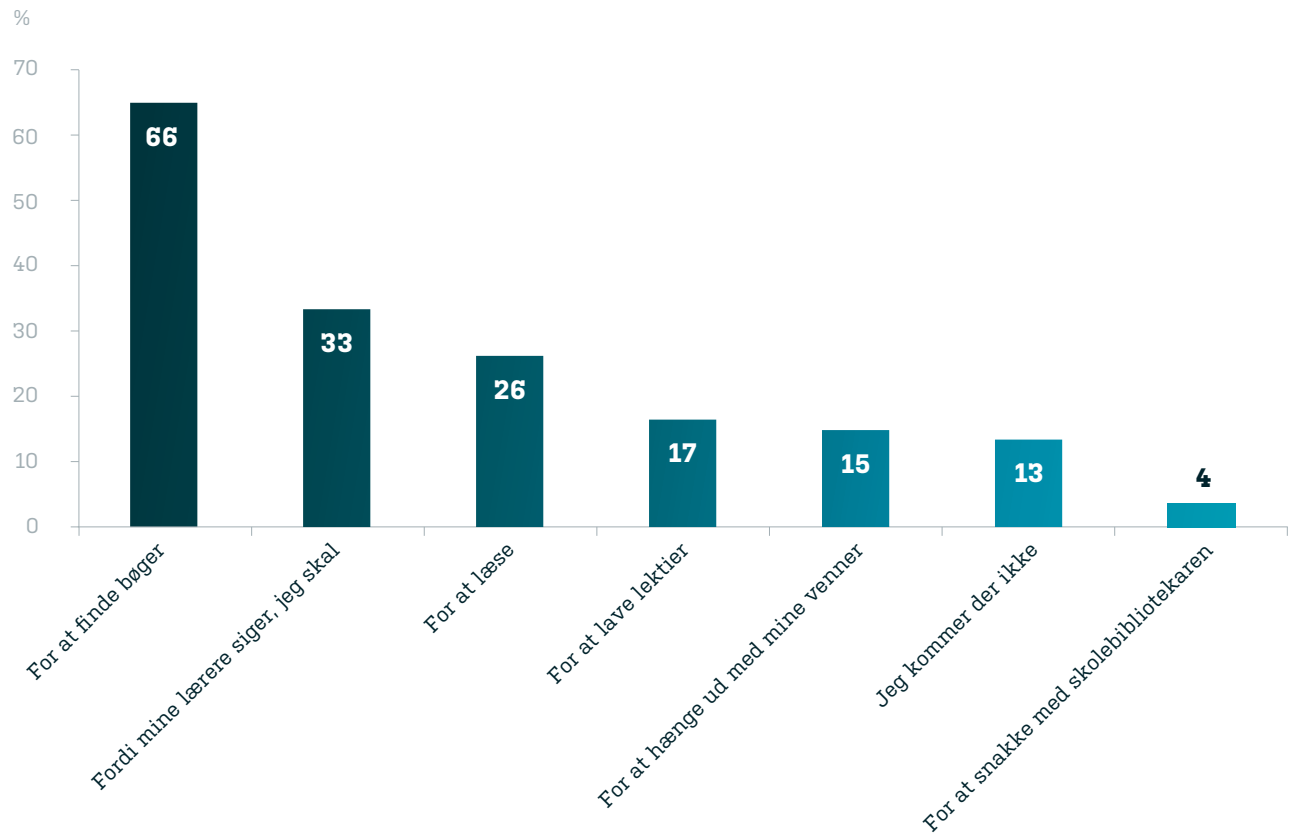

Note 54: N=8721. Vægtet op på landsplan.
Kilde: Hansen, Gissel og Puck (2017).

Tænketanken fremhæver disse tal fra kapitel 8 i den fulde rapport:

- 66% angiver, at de kommer på PLC for at læse bøger, 26% kommer for at læse, 17% for at lave lektier, og 4% angiver, at de kommer på PLC for at tale med bibliotekaren.
- 33% angiver de kommer, fordi deres lærer siger, de skal, og 15% for at hænge ud med venner.
- De fleste elever mener, at PLC-vejlederen lytter, er venlig, kan spørges om alting og giver gode tips til bøger.
- 44% er lidt til meget enige i, at de aldrig snakker med PLC-vejlederne, mens 35% mener, at de næsten aldrig ser dem.

Biblioteket udenfor skolen

Tænketankens opsummering
Børnene er blevet spurgt om deres forhold og brug af biblioteket udenfor skolen, fx hvor ofte børnene låner bøger på folkebiblioteket. Børns lånevaner er bemærkelsesværdigt forskellige. 27% ad de adspurgte børn kan betegnes som hyppige lånere, mens 29% aldrig låner bøger på folkebiblioteket.

Figuren nedenfor viser, hvor ofte børn låner bøger på folkebiblioteket. Den efterfølgende graf angiver børnenes grunde til at komme på folkebiblioteket.

FIGUR 33: Fordelingen af elevernes svar på hvor tit de låner bøger på folkebiblioteket.

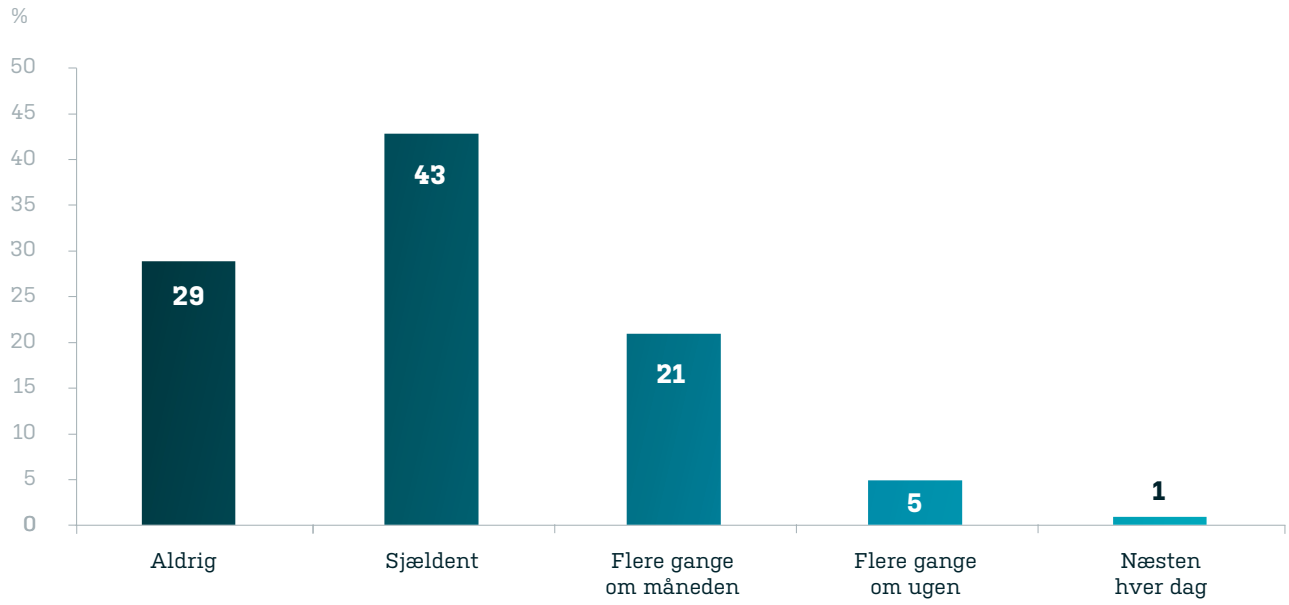

Note 57: N=8721. Vægtet op på landsplan.
Kilde: Hansen, Gissel og Puck (2017).

Tænketanken fremhæver disse tal fra kapitel 8 i den fulde rapport:

- Flere drenge end piger låner aldrig bøger på folkebiblioteket.
- Jo ældre børnene er, jo mindre låner de på folkebiblioteket.
- Der er en sammenhæng mellem brug af folkebiblioteket og hvorvidt børnene synes, læsning er cool: Jo oftere de kommer på biblioteket, jo mere enige er de i udsagnet om, at læsning er cool.

Tabellen nedenfor viser børnenes angivelser af, hvorfor de kommer på folkebiblioteket.

FIGUR 43: Grunde til at børn kommer på biblioteket uden for skolen i prioriteret rækkefølge.

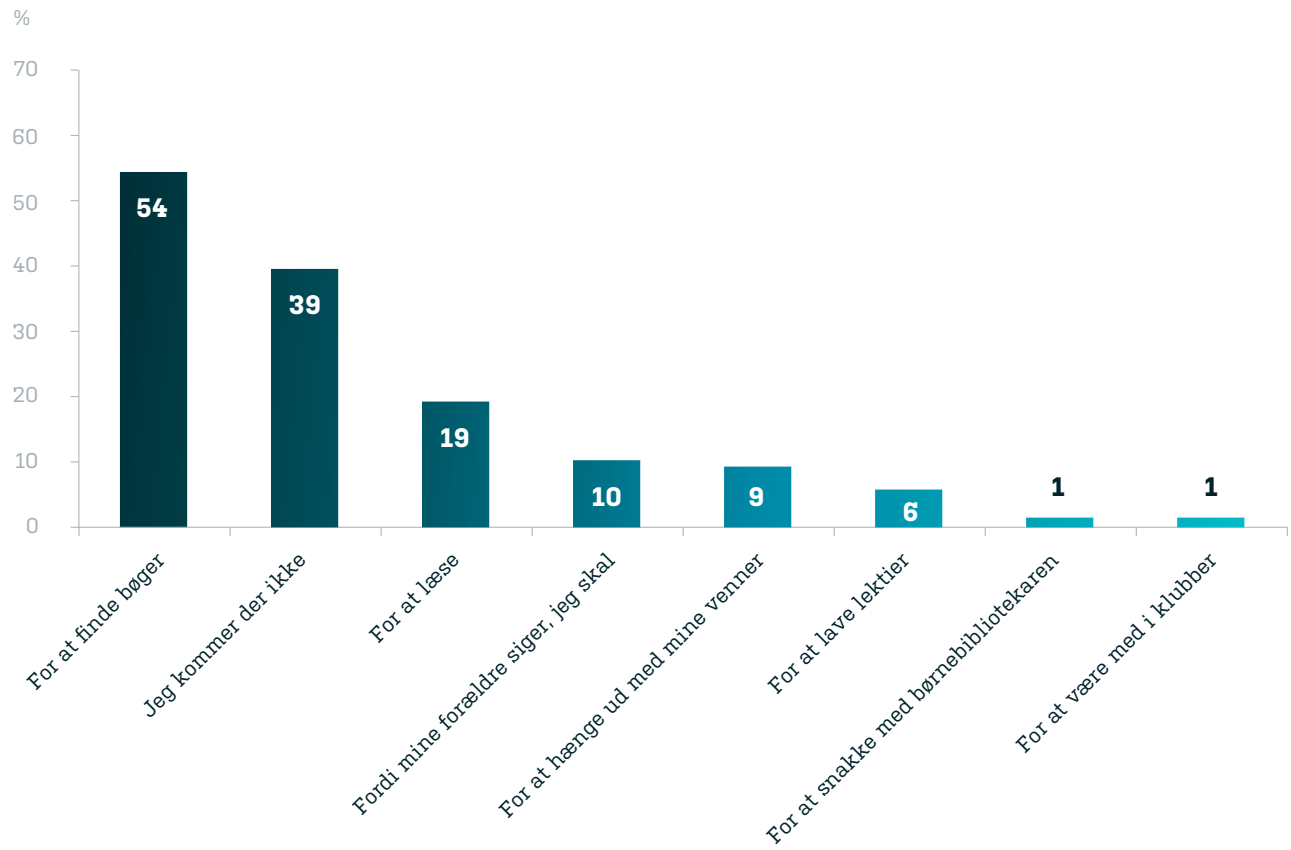

Note 67: N=8721. Vægtet op på landsplan.
Kilde: Hansen, Gissel og Puck (2017).

Tænketanken fremhæver disse tal fra kapitel 8 i den fulde rapport:

- 54% kommer på folkebiblioteket for at finde bøger, 19% for at lære og 1% kommer for at tale med børnebibliotekaren.
- Langt de fleste børn mener, at de biblioteksansatte lytter, er venlige og giver gode tips til bøger.
- 61% mener, at de biblioteksansatte kan spørges om alting.
- 49% er lidt til meget enige i, at de aldrig snakker med de biblioteksansatte, mens 47% mener, at de næsten aldrig ser dem.

Tema 9:

Børns medievaner

Tænketankens opsummering
Dette afsnit omhandler børns medievaner, fx hvor meget tid børn bruger på de forskellige medier i fritiden, og hvilke medier børn foretrækker, når de henholdsvis skal hygge sig og vide/lære noget. Børns foretrukne medier i fritiden er YouTube og andre streamingtjenester.

Figuren nedenfor angiver, hvor meget tid børn bruger på forskellige medier på en normal hverdag opdelt på køn. De efterfølgende sider viser børns mediepræferencer, når de skal henholdsvis hygge sig og/eller lære noget.

TABEL 26: Hvor meget tid børnene bruger på følgende ting uden for skolen på en normal hverdag – opdelt på køn.

	Ingen tid		Op til 1 time		1–3 timer		4–5 timer		over 5 timer	
I procent	**Dreng**	**Pige**	**Dreng**	**Pige**	**Dreng**	**Pige**	**Dreng**	**Pige**	**Dreng**	**Pige**
Ser TV	20	19	44	50	28	25	3	4	4	2
Ser film, video og programmer på YouTube og streamingtjenester	6	6	29	36	42	42	13	10	9	6
Spiller digitale spil	5	27	22	42	39	20	17	6	18	4
Læser historier og tekster på nettet	48	48	35	38	12	11	3	2	3	1
Læser historier og tekster i bøger og blade	55	39	36	49	6	10	2	2	1	1
Bruger sociale medier	32	21	37	34	18	27	7	9	7	10

Note 72: N: Drenge=4332. Piger=4389. Vægtet op på landsplan. Chi-i-anden p-værdier: Ser TV=<0,0001. Ser film, video og programmer på YouTube og streamingtjenester=<0,0001. Spiller digitale spil=<0,0001. Læser historier og tekster på nettet=<0,0001. Læser historier og tekster i bøger og blade=<0,0001. Bruger sociale medier=<0,0001.
Kilde: Hansen, Gissel og Puck (2017).

Tænketanken fremhæver disse tal fra kapitel 9.1 i den fulde rapport:

- YouTube og streamingtjenester er overordnet den type medier, børn bruger mest tid på i fritiden.
- Drenge bruger mere tid på digitale spil end piger.
- Piger bruger mere tid på sociale medier end drenge.

Figuren nedenfor viser børns foretrukne medier, når de skal hygge sig.

FIGUR 53: Hvilke medier prioriterer børn, når de skal hygge sig – i prioriteret rækkefølge.

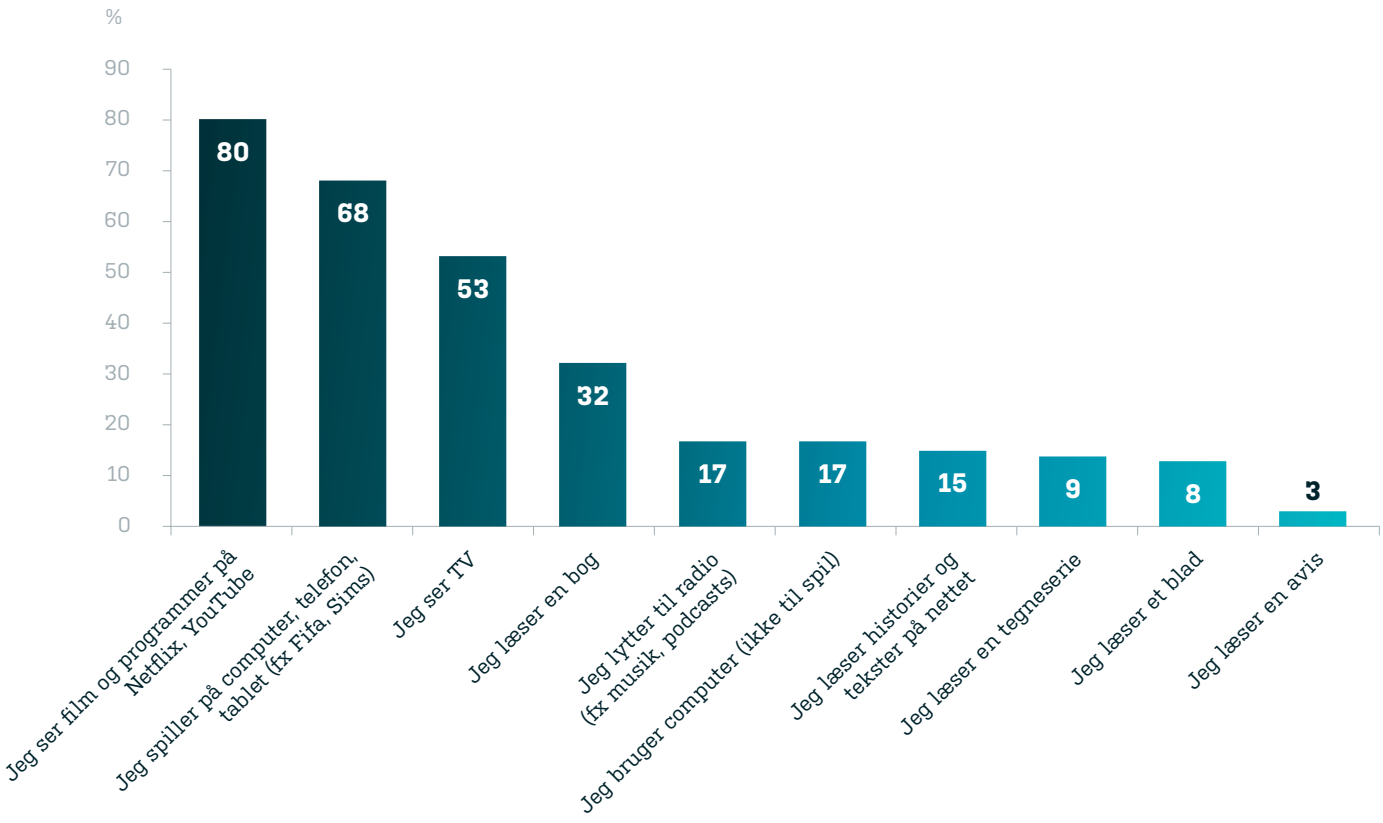

Note 85. N=8721. Vægtet op på landsplan. Udregnet som summen af landsandelene der har svaret 1, 2, eller 3.
Kilde: Hansen, Gissel og Puck (2017).

Tænketanken fremhæver disse tal fra kapitel 9.1 i den fulde rapport:

- Børn vælger medier som Netflix eller YouTube, når de skal hygge sig.
- 80% vælger medier som Netflix eller YouTube, når de skal hygge sig.
- 68% vælger spil på digitale platforme, når de skal hygge sig.
- 32% prioriterer at læse en bog, når de skal hygge sig.

Figuren nedenfor viser børns foretrukne medier, når de vil vide/lære noget.

FIGUR 56: Hvilke medier prioriterer børn, når de vil lære/vide noget – i prioriteret rækkefølge.

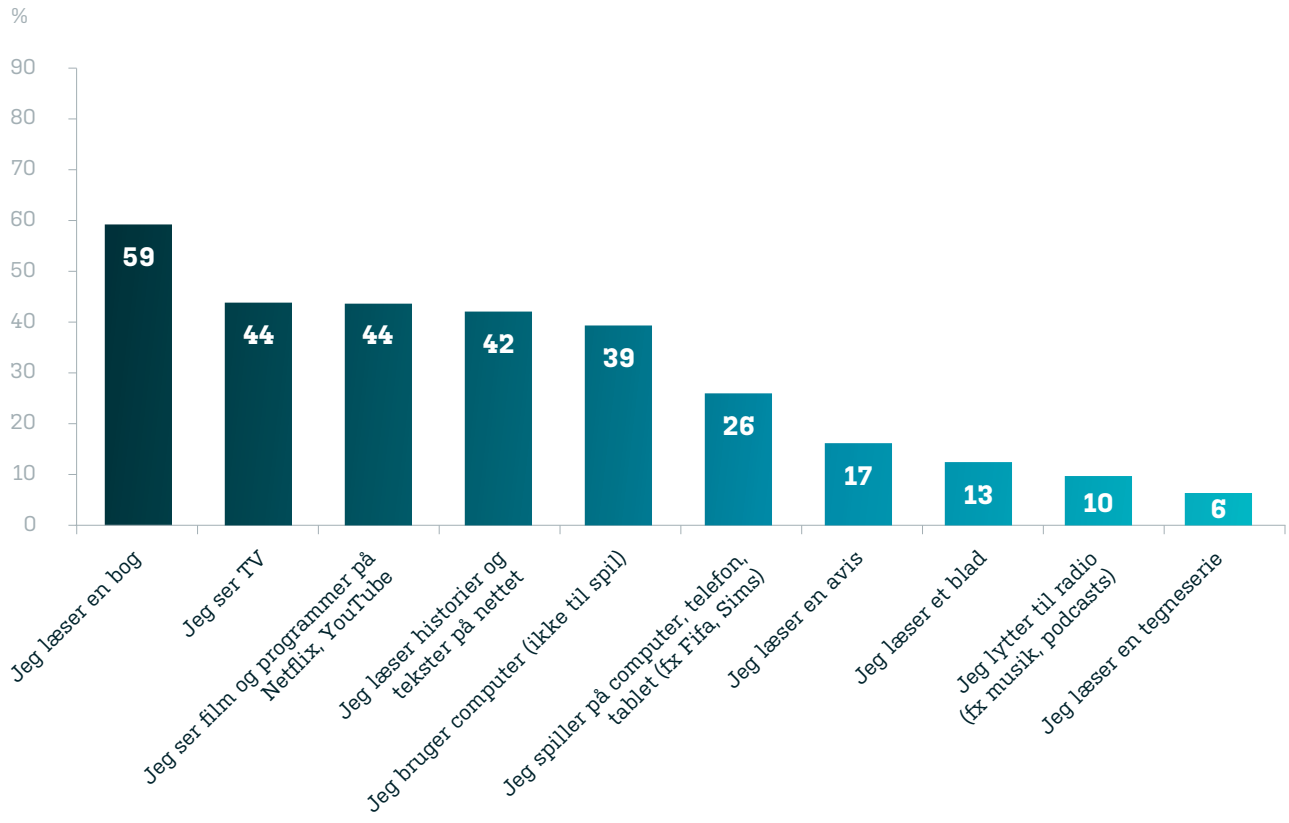

Note 90: N=8721. Vægtet op på landsplan. Udregnet som summen af landsandelene, der har svaret 1, 2, eller 3.
Kilde: Hansen, Gissel og Puck (2017).

Tænketanken fremhæver disse tal fra kapitel 9 i den fulde rapport:

- Den analoge bog prioriteres af flest børn, når de vil vide/lære noget.
- Bogen prioriteres i højere grad som kilde til viden end som underholdning af børnene.
- Netflix, YouTube og lignende prioriteres af 44% som kilde til at vide/lære noget.
- 26% prioriterer digitale spil som kilde til at vide/lære noget.

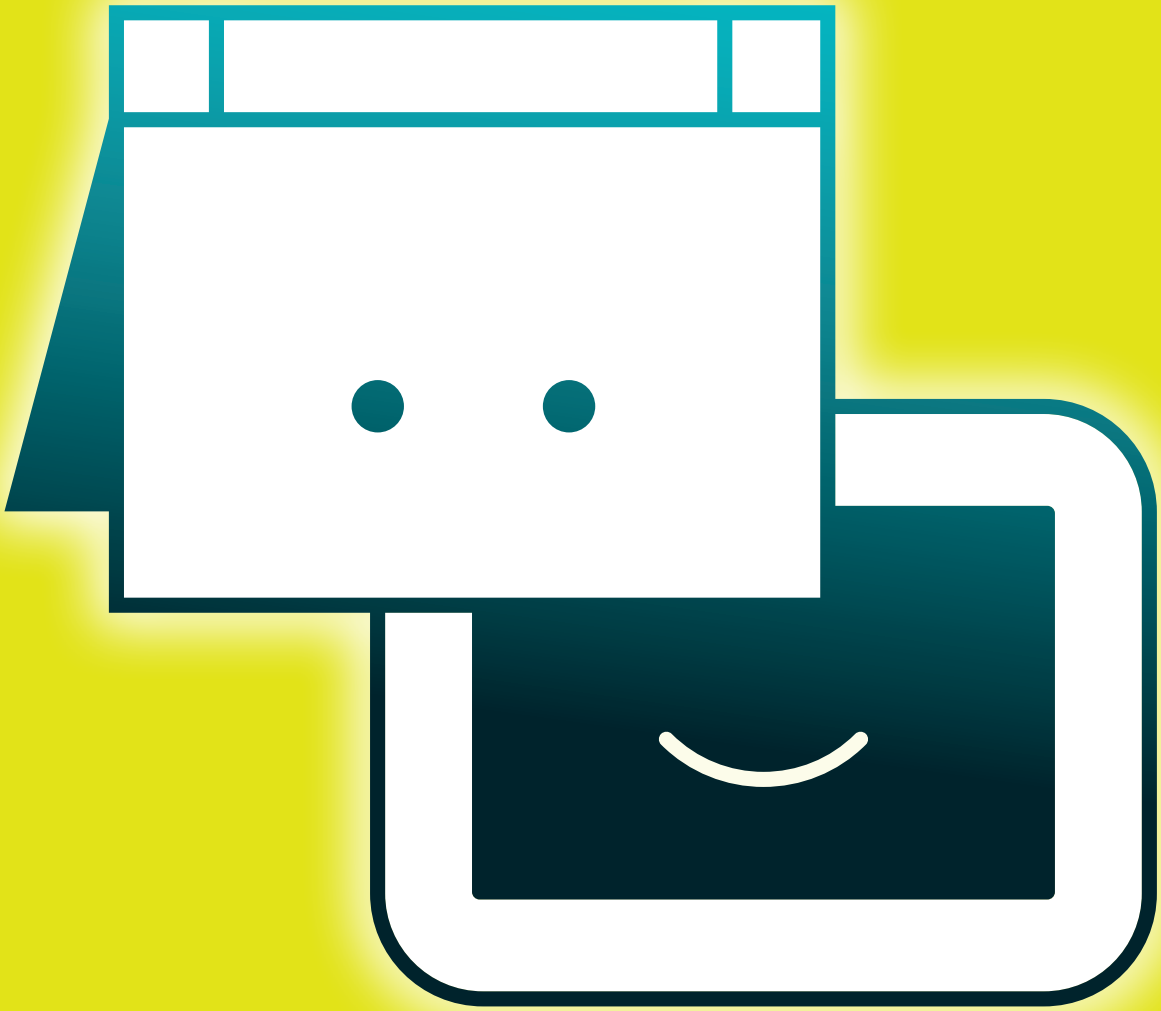

Indblik i børns læsning 2017:

En kvalitativ undersøgelse af børns læse- og medievaner i fritiden

Præsentation af undersøgelsen

Undersøgelsen 'Indblik i børns læsning 2017 – en kvalitativ undersøgelse af børns læse- og medievaner i fritiden' er foretaget i oktober 2017 af Stine Reinholdt Hansen, Læremiddel.dk, og Henriette Romme Lund, Nationalt Videncenter for Læsning som en del af projektet 'En generation af stærke læsere - Greb til Læselyst'. Formålet var at gå i dybden med nogle af resultaterne fra den landsdækkende kvantitative undersøgelse 'Børns læsning 2017 – en kvantitativ undersøgelse af børns læse- og medievaner i fritiden' (Hansen, Gissel & Puck, 2017), der blev gennemført, som en del af samme projekt i foråret 2017.

Den kvalitative undersøgelse går særligt i dybden med en udvalgt gruppe børns opfattelse af læsning og bogen som medie, deres brug og opfattelse af digitale medier samt deres brug og opfattelse af biblioteker. På baggrund af resultaterne er der formuleret en række anbefalinger, der kan inspirere fagprofessionelle i deres arbejde med at inspirere børn til fritidslæsning. Målgruppen er primært medarbejdere knyttet til landets biblioteker både i og uden for skolen. Herunder PLC-medarbejdere, lærere og læsevejledere. Derudover vil alle med interesse for børns læse- og mediebrug også kunne hente vigtig viden i nærværende rapport.

Metode

Datagrundlaget for denne undersøgelse bygger på tolv semistrukurerede interviews, heraf otte enkeltinterviews og fire fokusgruppeinterviews, som er foretaget i efteråret 2017. I alt 28 børn i alderen 11-12 år deltog i undersøgelsen. Det var 14 piger og 14 drenge, som alle havde deltaget i den kvantitative undersøgelse. Børnene var fordelt på fire 6. klasser, der igen fordelte sig på fire forskellige skoler, som var udvalgt efter størrelse (stor/lille), placering (by/land og landsdel) og sammensætning af elever. Der gennemførtes et fokusgruppeinterview og to enkeltinterviews på hver skole.

Når netop børn fra 6. klasse er blevet udpeget som særlig interessante, er det, fordi den kvantitative undersøgelse viser, at børns lyst til at læse i fritiden typisk falder markant på dette tidspunkt. Mens 58% af eleverne i 5. klasse således læser mindst flere gange om ugen, er det 47% i 6. klasse (Hansen, Gissel & Puck, 2017, s. 44). Samtidig viser tallene, at børns brug af digitale medier stiger med alderen. Det har skabt grundlag for at undersøge, hvordan børn i 6. klasse opfatter bogen sammenlignet med andre medier og dermed få et mere detaljeret indblik i disse børns fritidslæsning samt deres brug af digitale og sociale medier.

Undersøgelsen arbejder med en bred forståelse af læsning, dvs. en forståelse af læsning som både læring og underholdning og både via den analoge bog og digitale medier. Børnene blev dels stillet åbne spørgsmål, dels specifikke spørgsmål, der refererede til konkrete resultater fra den kvantitative undersøgelse.

Interviewene er foretaget med afsæt i et syn på børn, der forstår disse som individer med egen kultur og kulturbrug, som de har egen viden om og holdninger til.

Der er tale om børns egen kultur, som den bl.a. er beskrevet af Beth Juncker i 'Børn og Kultur i Norden. Nordiske forskningsperspektiver i dialog', 2013. Interviewerne har været bevidste om at etablere et samtalerum, hvor børnene vidste, at det netop var deres viden, som var centrum for undersøgelsen, og at der for interviewerne ikke fandtes rigtige eller forkerte svar – det vigtigste var at høre deres mening.

Ved enkeltinterviews har det været muligt at gå i dybden med det enkelte barns holdninger og svar. Fordelen ved fokusgruppeinterviewet har været, at børnene har været sammen med deres klassekammerater og dermed har kunnet opleve en større tryghed end i enkeltinterview-situation, hvor de sad over for en fremmed voksen. Interviewerne har været opmærksomme på, at fokusgruppeinterviewet først og fremmest afslører fælles normer for, hvordan "man" forholder sig. I dette tilfælde til læsning og medier. For uddybning af metodeovervejelser samt interviewguides se www.fremtidensbiblioteker.dk

Fremgangsmåde i analysen

Analysen af kvalitativ empiri er sket på basis af en transskribering af de fire gennemførte fokusgruppeinterviews amt en resumering af de otte enkeltinterview. Begge centrerer sig om de tre områder:

1. Børnenes brug og opfattelse af læsning og bogen som medie

2. Børnenes brug og opfattelse af digitale medier

3. Børnenes brug og opfattelse af biblioteket på skolen og folkebiblioteket.

Det skal understreges, at børnenes udsagn i nærværende undersøgelse ikke repræsenterer alle de børn, der deltog i den kvantitative undersøgelse, eller alle børn fra 6. klasse, der deltog i spørgeskemaundersøgelsen. Interviewene og analysen af disse udgør derimod eksempler på, hvordan nogle børn i 6. klasse på de deltagende skoler, på det tidspunkt undersøgelsen blev foretaget, forholdt sig til disse spørgsmål.

Børnenes udsagn kan pege på relevante tendenser i tiden, men med de ovennævnte forbehold in mente.

Analyse:

Børnenes brug og opfattelse af læsning og bogen som medie

Den kvantitative undersøgelse tydeliggjorde, at børns læsning er blevet en flermedial aktivitet, der både omfatter analoge bøger og digitale medier. Bogen er stadig central i børns skole- og fritidsliv. Men den har fået følgeskab af digitale devices, som rummer et utal af muligheder for både videnstilegnelse, underholdning og sociale fællesskaber. Det er sandsynligvis også en central grund til, at børn bruger langt mere tid på digitale medier end på at læse i bøger, når de har fri.

I forlængelse af det skulle interviewene blandt andet undersøge, hvordan børn opfatter bogen og det at læse i dag. Forbinder de også digitale medier med læsning, og hvilke værdier tillægger de den fysiske bog i forhold til medier, der er koblet til internettet?

Alle fokusgruppeinterviews blev således indledt med en lille øvelse, hvor børnene blev præsenteret for forskellige typer af medier, man kan læse på eller i. Der var placeret en bog, en avis, en tablet, en computer, en mobiltelefon og et Anders And blad på et bord foran børnene. På den første skole, vi besøgte, spurgte vi børnene, hvilket medie de helst ville vælge, hvis de skulle læse. Adspurgt på denne måde svarede 4 ud af 5, at de ville vælge bogen, men der var også tegn på, at netop det spørgsmål fremkaldte forestillingen om, at bogen er det medie, voksne værdsætter mest, når der er tale om læsning, og at bogen derfor blev forbundet med en vis form for seriøsitet modsat Anders And bladet og de digitale og sociale medier:

"Jeg ville vælge bogen, fordi at hvis jeg tager min mobil og læser på den, så tror min mor, at jeg spiller."

"Jeg ville nok gerne have læst Anders And bladet, men det er nok mere hyggelæsning. Sådan mere for sjov læsning, hvor der ikke rigtig […] Mens i bogen […] Der er det måske mere seriøst."

Efterfølgende ændrede vi vores praksis, så vi startede vores interviews med at spørge børnene, hvilke medier de ville vælge, når de skulle hygge sig efter skole. På samtlige skoler var det derefter de digitale medier, børnene greb ud efter. I få tilfælde Anders And bladet, men aldrig bogen.

Den kvantitative undersøgelse viste, at de fleste børn foretrækker digitale og sociale medier, når de skal hygge sig, og bogen, når de vil lære eller vide noget (Hansen, Gissel & Puck, 2017, s. 118-130). Børnenes svar kan således tolkes som en understregning af, at bogen ikke umiddelbart er førstevalg, når skoletiden er forbi. Som interviewene skred frem, blev det dog klart, at børnene trods alt også læser bøger. Først og fremmest i forbindelse med skolen, men også i fritiden, når tid og anledning indbyder til det.

Læsning i skolen

Et flertal af de interviewede børn læste først og fremmest bøger i skolen og forbandt umiddelbart læsning af skønlitteratur med en skoleaktivitet. Skolens læsning viste sig i forlængelse af det at have indflydelse på, hvordan børnene opfattede læsning af litteratur, samt hvad og hvor meget de læste, når de havde fri.

Ud over læsning af skønlitteratur i danskfaget var der, på tværs af skolerne, overvejende konsensus om, at man læser mindst 20-30 minutter om dagen. Enten i form af læsebånd eller hele læselektioner på skolen. Det kunne også være som en form for lektie, børnenes forældre var med til at håndhæve derhjemme.

Børnene, vi talte med, havde meget forskellige oplevelser af både læsebånd og læsning af litteratur i dansk. En pige mente, at læsebånd var en dejlig rolig måde at starte dagen på, mens en anden syntes, det var rart med de 20 minutters læsebånd hver morgen, fordi hun på den måde fik en klar og defineret ramme for sin læsning:

"[…] her på skolen har vi læsebånd, hvor vi læser i 20 minutter om morgenen, der kan jeg bedre koncentrere mig om at læse end derhjemme, fordi der har jeg så mange ting, jeg gerne vil nå. Ikke fordi jeg har så mange pligter eller noget, men mere det, at jeg skal til sportsgrene og gerne vil være sammen med mine veninder, så er det ikke lige det fedeste at sætte sig ned og læse hele tiden."

Flere børn oplevede samtidig læsebånd som kedeligt og begrundede det blandt andet med, at der ikke var nogen bøger, de interesserede sig for, i den læsekasse, læreren arrangerede til dem:

"Ja, det er på grund af, at man mange gange ikke kan finde de bøger, som man lige har lyst til at læse. Som fodboldbøger, dem kan man mange gange ikke lige finde."

En pige fortalte, at hun oplevede det som stressende, hvis de skulle stå og vælge bøger til læsebånd, lige inden de skulle læse. Nogle få børn havde taget bøger med hjemmefra, som de selv havde valgt. Men flere fortalte, at de ikke på forhånd vidste, hvad de skulle læse, og ikke modtog nogen særlig form for vejledning eller støtte i valg af bøger til læsebånd. Ifølge børnene skabtes der heller ikke rum for, at de kunne diskutere det, de læste, med deres klassekammerater. Det kan være forklaringen på, at flere børn omtalte læsebåndsaktiviteten som en pligt, der skulle overstås.

For børnene handlede det mere om, at man skulle læse end om, hvorvidt det, man læste, var spændende eller interessant. De steder, hvor læreren derimod havde taget afsæt i en dialog med eleverne om deres læsestof, var der en anderledes positiv opfattelse af læsning. Et eksempel ses gengivet i citatet nedenfor, hvor en lærer havde anbefalet en serie til en dreng i sin klasse, som han læste både i skolen og i sin fritid:

"Der er sådan én, der hedder Zombiejægerne, som jeg har læst over tolv bøger af, tretten. Hver på over hundrede sider, så det gik der lang tid med på et tidspunkt, fordi det var nogle af de spændendeste bøger, jeg har læst. Og der er faktisk nogle nye af dem, men de er ikke herovre på biblioteket, så jeg leder så meget, jeg kan. Jeg fik på et tidspunkt en bog, som min klasselærer havde fundet til mig, hun syntes så spændende ud."

Børnenes udsagn peger på, at lærerens støtte og vejledning spiller en central rolle for såvel engagement i læsning som læseoplevelse.

Når vi spurgte børnene, om de kunne fortælle om både gode og dårlige læseoplevelser, var de dårlige oplevelser ofte forbundet med læsning i dansktimerne, hvor børnene enten syntes bogens handling var kedelig, eller aktiviteterne i forbindelse med læsningen var det:

"[…] man får nogle ark, som man skal lave til bogen, så hun ligesom kan tjekke, at vi har læst kapitlerne. Og så til sidst så skal man vurdere, hvad man syntes om bogen. Og jeg skrev bare kedelig."

"Altså sådan ret mange af de historier i Fandango, som vi læser, dem synes jeg ikke er særlig spændende. De er bare ikke rigtig for 12-årige, de er mere for 10-årige."

Ofte handlede det dog også om, at bøgerne i dansk typisk er komplekse og derfor også mere krævende at læse end de bøger, man læser i fritiden. Flere børn fortalte således, at de først havde syntes, en bog var enormt kedelig, indtil de kom rigtigt ind i handlingen:

"Altså i starten plejer de at være kedelige, men i slutningen så begynder de at blive sjove. Sådan synes jeg altid, at jeg har det med bøger." At de er kedelige i starten? *"Ja, og så trækker de mig med længere."* Hvordan kan det være, at du bliver ved? *"Jeg tror, det har meget at gøre med svømning, fordi nogle gange, når man svømmer, så tænker man: "Arh, hvor er det kedeligt." Og når man så kommer længere ind i programmet, så tænker man "det er sgu da meget sjovt, det her."*

Flere af børnene følte, de skulle over en "hurdle" eller overkomme en kedelig læseproces, inden de kom til det spændende. En enkelt børnegruppe reflekterede over dette og kom frem til, at det faktisk var en nødvendighed for at kunne læse en bog, da scenen med karakterer og miljø ofte skal på plads, inden handlingen kan gå i gang:

Pige: ***"Den er kedelig, første halvdel, men så kommer det spændende bagefter."*** Dreng: ***"Men det er ikke sjovt i den anden halvdel, hvis ikke man har læst første eller hvad?"*** Pige: ***"Nej, fordi det er der, hvor man fortæller, hvem der er hvem, og hvad der sker, og hvor man bare lige resumerer, hvad der sker, og hvem de er, og hvad de laver. […] Det er lidt kedeligt selvfølgelig, men samtidig hører det med, fordi man kan ikke bare starte midt i halvdelen."***

På nogle skoler forløb læsningen af litteratur dog mere smertefrit. Et eksempel er nedenstående:

"Vi har lige læst sådan en bog i klassen, der hedder Jeg kan stadig ikke flyve, sådan noget med to hollandske børn, som er på en rejse til Danmark, dengang de skulle over og fedes op. Den var også rimelig god. Altså jeg synes, at zombierne er lidt bedre, men så kommer den der bagefter. Det er også en meget sådan lidt synd historie, men også spændende. Og lidt sjov."

Alle fem børn, vi talte med fra den klasse, var enige om, at det havde været en god læseoplevelse, som både havde berørt og begejstret dem. En sagde for eksempel:

"Jeg blev helt ked af det, sådan en underlig følelse til sidst, da den sluttede. Jeg tænkte bare: "Den må ikke slutte her." Det er en virkelig god historie, og hvis der nogensinde kommer en film til den, så havde jeg købt den på stedet."

Samlet peger udsagnene på, at det både kræver udholdenhed fra børnenes side og dialog om det læste fra lærernes side, hvis børnene skal engageres i litteraturlæsning i skolen.

Endelig synes valg af litteratur også at spille en væsentlig rolle i forhold til, hvorvidt børnene kunne identificere sig med personerne og indleve sig i handlingen.

Læsning uden for skolen

Selv om de fleste børn umiddelbart tænkte på læsning af litteratur som en skoleaktivitet, fortalte de også om små tidslommer i deres fritid, hvor de fandt bøgerne frem. I de fleste tilfælde skete det dog på foranledning af en voksen. Den kvantitative undersøgelse viste, at mangel på tid og lange skoledage netop var de forhold, flest børn havde markeret, som skulle ændre sig, hvis de skulle læse mere. De kvalitative interviews bekræftede, at børn har meget andet at se til i fritiden, og at de ofte føler sig spændt ud mellem tid til venner, fritidsinteresser og lektier:

"Altså når jeg kommer hjem, så har jeg enten ikke lyst (til at læse, red.), fordi jeg bare har lyst til at slappe af, ellers så har jeg ikke rigtig tid på grund af, at jeg skal alt muligt derhjemme; Så skal jeg til spring, så er det den dag, jeg skal være med til at lave mad eller et eller andet. Ellers har jeg bare lyst til at hoppe på en trampolin en dag eller et eller andet andet."

"Jeg tror meget, hvis man kan sige det, at man føler sig lidt stresset. Hvis man både skal nå at lave lektier og nå at læse lidt og nå alle de andre ting."

"Jeg vil sige, at jeg læser mindre nu. Men jeg plejer at læse over en halv time nogenlunde, og da jeg gik i de mindre klasser måske nok mere. Men det er også, fordi at der fik man tidligere fri, og så bliver man ikke sådan træt af at kigge på ord og sådan…"

En del af de interviewede børn fortalte, at de typisk læser om aftenen, inden de skal sove. Flere gav udtryk for, at det er det tidspunkt på dagen, hvor der ikke er mere, de skal. Ofte hang læsningen også sammen med, at de havde fået besked på, at de ikke måtte spille eller være på skærm mere.

"Om aftenen, der læser jeg. Når jeg skal til at gå i seng for lige at få hjernen helt slappet af."

"[…] Fordi der har man sådan tid til det. Der skal man ikke rigtig lave noget."

"Jeg har tid nok til at læse, men jeg gør det om aftenen. Det er hyggeligt at sidde om aftenen under sin dyne og skulle til at sove, og så sidder man der og læser."

"Jeg læser mest, når jeg ikke må spille mere. Fordi jeg kun må spille to timer om dagen, og så skal jeg sådan set læse tyve minutter nogle gange."

"Altså nogle gange må jeg ikke sådan sidde (og spille, red.) til klokken ti eller sådan noget […] Så læser jeg, inden jeg sover, så falder jeg hurtigt i søvn."

Derudover var det også tit i ferier og weekender, eller når børnene var syge, at der blev tid til læsning. Noget, der tyder på, at det er, når hverdagens krav er sat på stand by, at der bliver tid til at fordybe sig i bøger:

"Nogle gange i sommerferien, der tror jeg, at jeg læste to gange eller sådan noget, men jeg kan godt sidde med min bog, og så min mor sidder ved siden af med hendes bog, og så kan vi godt sidde og læse. Og så når vi begge to er samtidig færdige med et kapitel, kan vi godt sidde og snakke om, hvad der er sket og sådan."

Hvem inspirerer børn til læsning?
Den kvantitative undersøgelse viste, at børn primært lader sig inspirere til læsning af film, venner, fritidsinteresser og mødre. Det understøtter den kvalitative undersøgelse.

De interviewede børns udsagn pegede blandt andet på, at mødre og venner spiller en meget central rolle som troværdige og foretrukne inspiratorer til læsning i fritiden.

Børnene kom også med gode eksempler på, hvordan søgefunktionen Google og filmdistributionskanalen YouTube kan give inspiration til læsning. Desuden fortalte flere børn om, hvordan bøgernes udseende og bagsidetekst kunne afgøre, om de fandt en bog interessant eller ej.

Voksne som litteraturformidlere
Interviewene gav et ganske tydeligt billede af, at børnene ofte læste, fordi en voksen vejledte og opfordrede dem til det. 57% af børnene, der deltog i den kvantitative undersøgelse, svarede, at de var enige i, at de mest læste, når de voksne sagde, de skulle. Spurgt til bøger, bekræftede vores interviews denne tendens. Enten fordi de voksne købte eller lånte bøger til dem, eller fordi de opfordrede dem til at tage med på biblioteket. Samtidig var det tydeligt, at særligt kvinder og mødre påtog sig rollen som litteraturformidlere:

"Min mor havde lånt en bog til mig, og jeg syntes, at den så kedelig ud. Og så gav jeg den ikke en chance, så min mor afleverede den på biblioteket igen. Så var der så nogen, der købte den til mig, så måtte jeg give den en chance. Det endte med, at det var min yndlingsbog, og der var seks bøger i serien. Jeg har læst dem alle sammen, fordi det endte med, at så blev jeg færdig med 1'eren, "Jeg skal have 2'eren", og nu har jeg dem alle sammen derhjemme. Så hvis jeg har lyst til at læse dem igen, så kan jeg læse dem."

"Det er min mor, der køber dem, og min bibliotekar […] hun kan godt hjælpe lidt. Og en… (voksen, red.) fra en anden klasse, hun ved også godt, hvad jeg er til. Jeg har faktisk ikke fået læst Skammerens Datter, så tog jeg mig sammen til at læse… Så læste vi den højt sammen med familien."

"[…] pludselig så begyndte jeg faktisk at læse et okay stykke ad gangen og begyndte at kunne lide at læse. Det er måske lidt min mors drøm, at jeg godt kan lide at læse, fordi det kan hun godt selv. Altså min mor er bare en læser.

Hun læser hver dag, hver gang hun ikke har noget at lave, så læser hun og drikker kaffe og alt det der."

Hos nogle børn skabte moderens egen læsning et grundlag for et særligt læsefællesskab. Flere mente også, at moderen vidste, hvad det pågældende barn interesserede sig for og ud fra det kunne give gode forslag til læsning:

"Hvis det er på biblioteket, og min mor finder en bog, som minder meget om en bog, jeg har læst før eller af samme forfatter, så tilbyder hun mig at læse den tit."

"[...] fordi hun ved meget om min stil og sådan noget."

"Jeg siger altid til min mor, hvis der står et eller andet sjovt i bogen eller sådan noget. Og hun læser også rigtig meget selv, så jeg spørger også, hvad hendes bog handler om."

"Der var engang, hvor jeg stod op, og så havde jeg lyst til at læse, og så sad min mor inde i sofaen og læste. Så sad jeg sammen med min mor og læste, og det var rigtig hyggeligt."

Den kvantitative undersøgelse pegede også på mødre som centrale litteraturformidlere, mens fædre var det i mindre grad. Et barn, vi talte med, forklarede det således:

"Min far læser ikke så meget. Han læser mest nyheder og sådan noget, men han læser ikke så meget bøger-bøger. Han kommer ikke hen og siger "denne her vil jeg gerne læse", han tænker bare... Så sidder han og kigger lidt på telefonen og lidt rundt omkring, og så læser han lidt der og der og der. Han har også læst det, han skal i sit liv."

Den pågældende far kan ikke siges at være repræsentativ, men undersøgelser viser netop, at kvinder oftere læser skønlitteratur end mænd. For eksempel viser rapporten Bogen og litteraturens vilkår 2017 udgivet af Slots- og Kulturstyrelsen, at mens 46% af alle kvinder læser skønlitteratur ugentligt eller hyppigere, er det kun 26% af mændene. Det kan være en af forklaringerne på, hvorfor det så ofte er mødre, der inspirerer børn til læsning.

Venner som inspiratorer

Venner spillede generelt en meget central rolle hos de interviewede børn, og deres udsagn pegede på, at de i 6. klasse så småt var begyndt at udvikle en selvstændig kultur som tweens – snart teenagere. Derfor tillagde de også venner meget stor værdi som inspiratorer for læsning. På et direkte spørgsmål om voksne kunne inspirere dem til mere læsning var svaret følgende: Nej, men venner kunne:

"Altså ikke så meget de voksne og lærerne. Det tror jeg ikke rigtig ville hjælpe, men hvis vennerne kommer hen og siger "jeg har læst denne her bog, og den er bare ekstremt god." Så tror jeg måske, at man ville tage ned på biblioteket og lige kigge igennem hurtigt og lige læse bagpå."

Særligt hos drengene blev venner fremhævet som valide at rådføre sig med:

"Altså jeg plejer mest at tage imod det, når det kommer fra mine venner."

"En af mine venner fandt den, og så læste han bare lidt af den, og så sagde han, at den var sjov og spændende... Og så tænkte jeg "når han er færdig med den, vil jeg godt lige prøve at læse den."

På en skole blev en drengs begejstring for en serie sågar videreformidlet til samtlige af klassens andre drenge:

"Der er sådan én, der hedder Zombiejægerne, som jeg har læst over tolv bøger af, tretten, hver på over hundrede sider [...] det var nogle af de spændendeste bøger, jeg har læst [...] Jeg fandt dem på et tidspunkt, fordi min klasselærer (slettet pga. ano-

nymisering) havde fundet dem til mig, fordi hun syntes, de så spændende ud. Og så begyndte jeg at læse dem, og så sagde jeg det til mine venner, og så spredte det sig jo, og nu er alle sådan begyndt at læse dem og prøver at få fat i dem og sådan."

Med venner deler man ofte interesser, og det får også indflydelse på valg af læsestof venner imellem. Som en dreng fortalte:

"For eksempel, jeg har også prøvet med fodbold, ikk? Hvis de siger, at de læser en bog, og de er måske nået ind i den, og de siger, at den er god og, så siger de "du kan finde 1'eren på biblioteket", så vil jeg gerne prøve at låne den og se, hvad det er."

Børnene var også overbeviste om, at en sand ven ikke ville lyve om en god bog. Den slags måtte være nøje overvejet, så man ikke tabte ansigt, hvis bogen skulle vise sig at være kedelig eller dårlig:

"[...] fordi hvis det så ikke er så godt, så den, der har fortalt det, ville nok føle lidt "nå okay, han kunne nok ikke lide det, så vil jeg nok ikke fortælle videre om nogen nye bøger."

Selv om samtalerne førte til adskillige fortællinger om voksne som litteraturformidlere, var det således først og fremmest venner, børnene selv lagde mest vægt på som inspiratorer til læsning. De var ofte selv af den opfattelse, at de ikke behøvede voksne til at hjælpe dem, og de havde heller ikke nødvendigvis tillid til, at voksne kunne være relevante inspiratorer til læsning.

Inspiration fra film, Google og YouTube

Den kvantitative undersøgelse viste, at mange børn i deres læsning lod sig inspirere af film, de havde set. Den viste også, at flere lod sig inspirere af internettet, særligt i form af Google og YouTube. Børnene, vi talte med, bekræftede langt hen ad vejen dette billede, dog med den særlige undtagelse, at få lod sig direkte inspirere af film, de havde set. Flere havde læst bøger og så set filmen bagefter men sjældent den anden vej rundt. Nogle mente, en film kunne 'spoile' bogen, og ligeledes omvendt at en bog ville ødelægge filmoplevelsen, da man så allerede kendte handlingen. Andre fremhævede, at de to medier godt kunne supplere hinanden:

Pige: *"Altså nogle gange så sker der måske også lidt mere i bogen, end der gør i filmen. Fordi så hører man om tankerne, og hvad de synes om det... End bare hvad de siger."* Så det er sådan lidt bonus? Pige: *"Ja."* Dreng: *"Og i filmen der ser man mere, hvordan de udfører det, hvis nu man bliver lidt forvirret over, hvad de gør i bøgerne."*

I forhold til inspiration fra internettet fik vi flere bud på, hvordan både søgninger på Google og videoer set på YouTube kunne inspirere til læsning:

"Altså jeg har søgt sådan på unge bøger." Og der bruger du simpelthen Google? *"Ja, og der kom så Vildheksen frem, som jeg syntes virkede spændende. Og der kunne jeg så prøve at læse den."*

"Jeg googler lige, om der findes en 2'er."

En pige fortalte, at hun foretrak at læse SMS-noveller også kaldet chat fiction. Hun brugte særligt apps som Yarn - Chat Fiction og Hooked - Chat Stories. På spørgsmålet om, hvordan hun fandt frem til dem, svarede hun:

"På Youtube. Det var fordi, at jeg så en hel masse videoer om nogle uhyggelige beskeder, og så så jeg én, hvor de læste noget på Hooked. Og så downloadede jeg app'en, og så synes jeg, at den er ret spændende."

Samtidig var der børn, som slet ikke kunne forbinde bogen med YouTube:

"Jeg bruger Youtube hver dag, men det er ikke sådan for at finde bøger. Det tror jeg heller ikke rigtig, at man kan. Eller jeg tror ikke, at der er nogen, der gider slå det op, for det er måske for kedeligt til Youtube. Der er mere gejst i youtuberne"

I forhold til pigen ovenfor kan det måske have noget at sige, at det læsestof, hun fandt inspiration til på YouTube, var digitalt og derudover SMS-noveller, der går fuldt og helt ind på de digitale mediers præmisser i både indhold og udtryk. Det vil her sige korte tekster, der gengiver direkte og samtidig kommunikation mellem mennesker.

Endelig fortalte flere børn også om, hvordan bøgernes forside spillede en afgørende rolle i forhold til, om de blev valgt eller ej:

"Jeg kigger meget på, hvad der er på forsiden, sådan om der er heste eller et eller andet, for eksempel det med Vildheksen, der tænkte jeg bare "årh den er megakedelig," fordi forsiden var bare sådan en pige, men så da jeg begyndte at læse den, så var den megaspændende."

"Altså for eksempel Krigerprinsessen der på forsiden, altså billederne på forsiden, dem synes jeg ser spændende ud."

"Jeg kigger bare på, hvis der er noget sjovt på forsiden, og hvis der ikke er, så bladrer jeg bare lidt og kigger, hvis det er."

Interviewene tegnede således et varieret billede af, hvordan børnene lod sig inspirere til læsning. På den ene side ser vi et behov for at praktisere en selvstændig læsekultur, hvor deres egen dømmekraft skal have plads, og hvor både venner og digitale medier giver dem mulighed for at søge inspiration til læsning uafhængigt af voksne. På den anden siden tegner der sig et billede, hvor langt de fleste børns læsning i fritiden sker, fordi voksne opfordrer og inspirerer dem til det.

Bogen som foretrukket læsemedie

Trods adgang til læseapps og digitale tekster foretrak flere af de interviewede børn den analoge bog, når de skulle læse i fritiden. Der kom således flere eksempler på, hvilke fordele de mente den analoge bog havde, og hvor den kom til kort.

Bogen i traditionel forstand blev særligt fremhævet i forhold til læsning af længere tekst og især skønlitteratur. Det blev typisk begrundet med, at telefonens skærm var for lille at læse på, og at bogen, modsat tabletten, ikke havde internetforbindelse, som kunne aflede opmærksomheden og friste med muligheder for for eksempel at se YouTube, tjekke Facebook, gå på nettet, få notifikationer eller spille små spil. Bogen tilbød altså børnene en ro og et fokus, som de mente var at foretrække, når de skulle læse.

"Jo, jeg kan ikke lide at læse på en skærm […] Fordi jeg synes, at det føles lidt svært at fokusere, fordi så man får lyst til at gå ind på et eller andet andet."

"Det er meget federe at sidde med den (bogen, red.) i stedet for at skulle sidde og kigge på det (skærmen, red.). For så er det nok ikke sat op, og der er nok heller ikke ligeså mange billeder i […] Også fordi hvis man har det på en tablet, så kommer man til at fokusere på andre ting. For eksempel hvis man får en notifikation fra YouTube af ens yndlingsyoutuber, som lige har lagt en ny video op."

"Og hvis du sidder med en bog på iPad'en, så kan du meget nemt komme til at irritere skærmen, så den flytter væk på teksten. Og så kan du måske lige sidde i et minuts tid og få teksten over til normal igen."

Flere fremhævede også bogens evne til at tilbyde en verden, man kan forsvinde ind i, hvis den udenfor bliver for besværlig:

"Fordi at når jeg tager en bog, så er det ikke bare, fordi det er kedeligt. Men det er ligesom om, man ligesom er i en lidt anden verden. Når man for eksempel er ked af det eller sur, så kan man tage en bog, og så kan man gå ind i en helt anden verden. Man slapper af og har måske en kop te eller en bolle eller et eller andet hyggeligt."

Hvad synes du om dét at læse? ***"Jeg synes, at det er helt fantastisk! Og man lever sig ind i en helt anden verden, og man skal ikke tænke på… Hvis man nu har nogle problemer, så skal man ikke tænke på alt det, som man går med i hverdagen."***

Selv om børnene havde blik for den analoge bogs fortrin, havde de dog også refleksioner over dens mangler. Den ro og afskærmning bogen tilbød nogle børn, sås af andre som en begrænsning, der førte til kedsommelig stilstand og isolation:

"[…] hvis der var noget (der kunne få mig til at læse mere, red.), så ville jeg sige, hvis man kunne bevæge sig, imens man læste… eller et eller andet. Fordi jeg har det selv svært med at sidde ned helt stille i timerne for eksempel."

"Det er kedeligt […] Ikke cool, når man sidder og læser, når man måske kunne være sammen med sine venner."

Endelig nævnte en dreng den analoge bogs statiske karakter som en begrænsning, der stod i modsætning til de digitale mediers mere omskiftelige og dynamiske karakter. Han ville således hellere låne bøger end eje dem, fordi de kun rummede én historie og derfor, ifølge ham, kun kunne bruges én gang:

"Jeg synes, at det er lidt dumt nogle gange at købe bøger […] Så derfor har jeg ikke en eneste bog derhjemme, som jeg ikke har lånt […] Jeg læser dem kun én gang […] Så skal man ikke bruge den mere."

Samlet set tegner der sig et varieret billede af børnenes opfattelse af bogen. På den ene side virker den skolerelateret, statisk, traditionel og svært tilgængelig i modsætning til de digitale medier. På den anden side tilbyder den dels et afbræk fra den hektiske hverdag og dels nogle særlige læseoplevelser, hvor man gribes af historiens plot, enten alene eller sammen med venner og familie.

Børnenes brug og opfattelse af digitale medier

Den kvantitative undersøgelse pegede på en udbredt anvendelse af digitale medier: 70% af alle børn læste tekster i forbindelse med beskeder på sociale medier hver dag. 23% brugte i gennemsnit 1-3 timer dagligt på sociale medier, mens 8% læste i bøger og blade i samme tidsrum. Topscoreren med hensyn til, hvad børn helst valgte, når de skulle hygge sig, var at se film og programmer via streamingtjenester eller YouTube. Spil på digitale platforme var den mulighed, som næstflest børn prioriterede, og de, der spillede mest, var drengene. Pigerne brugte derimod oftere tid på sociale medier.

Den kvalitative undersøgelse understøtter disse fund, selv om den først og fremmest omfatter 6. klasseselever. Alle interviewede børn havde deres egen smartphone og derudover adgang til en række andre digitale medier i hjemmet, og de valgte helst disse medier, når de skulle slappe af og hygge sig i deres fritid. På de digitale medier så de film via Netflix og YouTube. Drengene, vi talte med, spillede gerne computerspil, og pigerne gik gerne på sociale medier, såsom Instagram, Snapchat og Facebook.

Interviewene pegede på, at børnene blev tiltrukket af og søgte disse medier, fordi de tilbyder film og tekster, som matcher netop det, de interesserer sig for. Den viste også, at børnene opfatter de digitale medier som et vindue til og kontakt med omverdenen samt som meget hurtigere og mere moderne end bogen. Kun få forholdte sig kritisk til det sete og læste på nettet. Til gengæld var de bevidste om, at voksne generelt mener, de bruger for meget tid på skærm, og de fortalte om, at forældrene kontrollede deres forbrug af digitale medier ved at sætte tidsbegrænsing på. Endelig havde skærmens størrelse og mediets vægt betydning for, hvilket medie børnene anvendte til hvad. Smartphonen var god til sociale medier, og computeren var god til spil. Enkelte anvendte tabletten til at læse længere tekster og skønlitteratur på.

Digitale medier anvendes til hygge, viden og tidsfordriv

Som tidligere nævnt valgte samtlige børn tablet, smartphone eller computer, når de blev spurgt om, hvilke medier de foretrak at benytte, når de havde fri og ikke bogen:

"Fordi det er afslappende at sidde bare og slappe af. Og med en iPad kan du sidde og se YouTube, så sidder jeg og kigger på ideer på YouTube, så man kan lave noget kreativt. Det er måske mest det, jeg gør."

Det var tydeligt, at valget af digitale medier hang sammen med de mange muligheder, de tilbyder. Det handlede både om afslapning, når børnene så film, om at indgå i sociale fællesskaber enten gennem spil eller via sociale medier og om at hente viden og underholdning af forskellig slags.

Børnene fortalte således, at de brugte medierne til at se videoer på YouTube og følge særlige youtubere. De brugte dem til at chatte eller skype med andre, mens de spillede computerspil, samt til at se film og serier via Netflix og Viaplay. De brugte dem til at være i kontakt med vennerne via sociale medier som Facebook, Instagram og Snapchat. Endelig brugte de dem til at læse opdateringer og nyheder og til at hente viden om ting og personer, de gerne ville vide noget om. Noget, der oftest skete via Wikipedia og søgninger på YouTube og Google.

Der var en mindre forskel at spore i henholdsvis drenges og pigers foretrukne aktiviteter. Drengene havde en tendens til at vælge computerspil, og hvad det indebærer af chatfunktioner og sociale fællesskaber, i deres fritid:

Dreng***: "Jeg spiller noget, der hedder Counterstrike, hvor jeg spiller på et hold. Vi skal snart til turnering og sådan noget […] Nogen gange, fordi til LAN party, når der er nogen fra modstanderens hold, der sidder tæt på, så plejer man at bruge chatten meget til at snakke strategier og sådan noget […] Så de ikke kan høre det."***

Pigerne var mere tilbøjelige til at chatte og være på sociale medier med deres venner:

"Over Messenger […] der kan man også snakke sammen, hvor man videochatter."

"Når det er, jeg så har læst, og jeg ikke kan blive mere optaget af bogen, så er det bare noget med at ringe op til nogen og sådan "kan du snakke?", mens jeg rydder op i mit skab og sådan tager tøjet ud og sådan "nå, men det skal ligge her."

Børnene fremhævede også de digitale medier, fordi det gav dem mulighed for at følge med i, hvad der sker i verden døgnet rundt. Særligt én dreng fortalte om, hvordan han opsøgte nyheder:

"Altså det er en stor verden […] lad os sige for eksempel, at her i Danmark er klokken ti om aftenen, og så lad os sige for eksempel, i Amerika så er klokken tolv. Og så kunne man sagtens sige, at der måske var terror lige pludselig, og så stod der sådan der på Facebook, at der var breaking news."

Endelig lagde børnene i deres udsagn vægt på, at digitale medier udtrykker og gengiver et tempo og en aktualitet, som appellerer til dem på flere måder. Dels ved at de konstant kunne være i kontakt med deres omverden og kunne orientere sig i forhold til nyheder af forskellig slags. Dels gav internettet mulighed for at fremme det konkurrenceelement, der kan ligge i at være den første til at like noget:

Dreng: *"Jeg abonnerer også meget, men nogle gange bare for at være den første, der ser en video, når folk har en million abonnenter, så… Selv om de har så mange, så vil jeg gerne være den første, og det er kun sket for mig tre gange."* Pige: *"Ej okay, det er sket for mig hundrede gange." Hvorfor er det fedt at være den første?* Dreng: *"Så er man bare den første, der ser det og ved, hvad der kommer til at ske."* Skriver du det så et sted, at yeah, jeg blev den første eller? Dreng: *"Jeg skriver det i kommentarerne, altid "I'm the first" Og så liker jeg også lige hurtigt, så jeg er den første."*

Hvilke film og billeder der sås, hvilke spil der blev spillet, og hvilke tekster der blev læst, afhang meget af det enkelte barn. En pige kunne eksempelvis lide at se videoer om, hvordan man kan lave forskellige kreative ting, fordi hun interesserede sig for det, mens en dreng så youtubere spille det spil, han selv var i gang med, så han kunne få gode fif til at komme videre.

De digitale medier tilbød altså børnene et væld af muligheder og oplevelser, og fordi de alle havde devices lige ved hånden, blev det en direkte adgang til det, der lige præcis matchede deres interesser og behov.

Kvalitet og validitet beror på venner og mange likes

Med henblik på at vurdere det indhold børnene møder på digitale og sociale medier, havde de stor tiltro til venner og de rangordner, der skabes, når noget har fået mange likes eller ligger øverst i søgefeltet. Der var altså overordnet set et fravær af en kritisk og reflekteret tilgang til det, de mødte på nettet. Omvendt kunne flere børn dog også godt gennemskue, når noget for eksempel blev fremhævet, fordi det var sponsoreret af et bestemt firma.

Til at vurdere om en youtuber var god, eller om en film på YouTube var værd at bruge tid på, brugte børnene gerne anbefalinger fra deres venner:

"Altså når jeg har set en fed video, så siger jeg "hey, har du set denne her?""

"For eksempel hvis man nu finder to kanaler, ikk? Som der begge to handler om det samme, ikk? Man ved ikke rigtig, hvad der er bedst, så kan man tit kigge på, hvem der har flest subscribers, den, som flest følger. Så er det tit den, fordi så er der mange mennesker, der ser det, så er det sikkert mere interessant."

"Jeg ville kigge på, hvad andre folk synes om dem, så nogen gange gå ned i kommentaren og se, om de måske er lidt skuffet."

Ifølge børnene var det altså venner samt en online "bruger til bruger"-vurdering og kvalitetsmarkering, der primært styrede, hvad de så på digitale medier, og hvordan de vurderede det. Det er slående, hvor meget autoritet og sandhedsværdi børnene tillagde informationer, de fandt på nettet:

Dreng: ***"Telefonen er en af de klogeste ting på hele jorden."*** Pige: ***"Der er ikke noget, der er klogere end Google."*** Men […] I kan jo ikke vide, om det er rigtigt dét, I finder. Kan I? Dreng: ***"Det meste er."*** Anden dreng: ***"Jo."*** Hvordan ved I det? Pige: ***"Hvorfor skulle folk lyve […]?"***

Når det kom til tekst, læste nogle børn gerne den første side, der kom frem i en googlesøgning. De reflekterede ikke over, om siden var troværdig, eller om den var den bedste kilde til det, de ønskede at få viden om. I stedet satte de deres lid til søgemaskinen:

Dreng: ***"Altså jeg plejer bare at tage det første, det bedste og læse lidt om det […] google ved alt."***

Flere var dog bevidste om, at ikke alt, man finder på nettet, er lige godt eller sandt. For eksempel angående Wikipedia, hvor alle kan tilføje viden om et emne eller en person, uden at det har gennemgået en form for validitetstjek:

Dreng: ***"Der er mange fans, der bare sådan laver Wikipedia til nogle berømte og skriver noget falsk om dem."***

En pige mente, at det var let at gennemskue, når folk var sponsorerede – og derfor utroværdige:

"Hvis det hedder noget med sponsorer, så er det bare totalt… Så siger de jo ikke dét, de mener […] Jeg har set hende der Liv, der har vundet Bagedysten, hun er sponsoreret af Doktor Oetker, og hun siger Doktor Oetker i hver sætning."

Børnene var bevidste om, at folk godt kunne udgive sig for at være andre end dem, de var, og nogle vidste også af bitter erfaring, at man for eksempel kan blive snydt på nettet. Men børnenes svar pegede på, at de manglede en grundlæggende viden om teknologien bag informationerne og redskaber, der kunne gøre dem i stand til at reflektere og forholde sig kritisk til det, de møder på nettet.

Forældrene skærmer børnene fra digitale medier
Børnene, vi talte med, brugte meget tid på de sociale og digitale medier i fritiden. Samtidig var de meget bevidste om, at voksne ofte ser lidt anderledes på de digitale medier og den tid, der bruges på dem.

Gennemgående oplevede de fleste børn forskellige former for restriktioner, som begrænsede deres brug af skærm. Restriktionerne udgjorde begrænset tid afsat hver dag, eksempelvis 2 timer, eller indtil de skulle spise aftensmad, hvor de måtte anvende smartphone, tablet og computer. Tiden ud over det skulle anvendes på andre og ikke-strømkrævende aktiviteter. De fleste måtte heller ikke benytte skærm, lige inden de skulle sove.

Ved at operere med restriktioner og skærmtid i hjemmet oplevede børnene, at forældrene såvel kontrollerede deres forbrug som beskyttede dem som børn. I vores interviews gengav børnene på deres egen måde de restriktioner, de mødte i brugen af digitale medier. Eksempelvis nævnte en dreng, at der kan komme farligt lys fra skærmen, som kan ødelægge hans nattesøvn, hvorfor han ikke måtte spille computer, lige inden han skulle sove. En pige fortalte, at hun hellere ville sidde med en bog, fordi ***"iPad´en kan godt skade hjernen."***

Fjernsyn var, selv om det også udgør en skærm, ikke nødvendigvis inkluderet i skærmtiden:

"Ja, fjernsyn tæller heller ikke med. Jeg må godt se fjernsyn, når jeg har lyst."

Om dette skyldes, at fjernsynet ikke i samme grad åbner for sociale medier, notifikationer og surfen

på internettet som tablet, smartphone og computer gør, eller om fjernsynet er et medie, som forældrene selv er vokset op med og derfor er trygge ved, fortæller interviewene desværre ikke noget om. Tydeligt var det dog, at forældrene ikke satte fjernsynet i samme kategori som de øvrige digitale medier, og at de havde et ønske om både at beskytte imod og kontrollere børnenes mediebrug.

Mens læsning i bøger af og til berettedes om som en fællesaktivitet børn og voksne imellem, var der ingen af børnene, som fortalte om, at deres forældre deltog, når de spillede computer, så med, når de så serier eller film på YouTube, eller læste med, når de surfede på nettet. Det er interessant, at børnene gav indtryk af, at forældrene forholdt sig meget til tiden brugt på digitale medier samt eventuelle skadelige virkninger derved, men at de var knap så involverede i, hvad de konkret foretog sig med mediet. Det betyder ikke nødvendigvis, at forældrene ikke tog stilling til deres børns færden på nettet, men blot at de børn, vi talte med, ikke nævnte dialog eller samvær med deres forældre i forhold til disse medier.

Forskellige devices er gode til forskellige aktiviteter

Ser man på tværs af de digitale medier, som børnene anvendte, har de det til fælles, at de kan anvendes til en bred vifte af aktiviteter. Det handler bare om at have strøm på og adgang til nettet. Eksempelvis kunne børnene se serier og film fra forskellige streamingtjenester på både tablet, smartphone, computer og fjernsyn, ligesom de kunne gå på Wikipedia, Google og YouTube via såvel tablet, smartphone som computer:

"[…] hvis fjernsynet er optaget, så vælger jeg at se det på min iPad eller min telefon. Og hvis der ikke er mere strøm på min telefon, så ser jeg det på min iPad og sådan noget."

Børnene vurderede dog, at nogle medier var bedre egnet til nogle aktiviteter frem for andre. Eksempelvis blev computeren fremhævet som god til at se serier på, spille større computerspil i form af forskellige FirstPersonShooter- og strategispil på samt som god til at lave skolearbejde på. Tabletten blev fremhævet for sin store skærm og lette vægt, der gjorde, at enkelte børn også anvendte den som et medie for læsning.

En pige læste eksempelvis Anders And-blade på tabletten sammen med sin lillebror, fordi de kunne se sammen samt hente flere numre ad gangen. Nogle af børnene nævnte, i forlængelse af dette, læseapps og digitale formidlingstjenester, som de oftest havde hørt om fra forældre eller lærere. Det kunne for eksempel være apps som Mofibo og Pling eller tjenester som eReolen GO og Superbog.dk. Selv om flere af børnene havde kendskab til ovenstående, var det dog typisk de mest læsende børn, der konkret benyttede sig af dem:

"Vi har fået sådan et tilbud af vores lærer om noget med E-reolen og sådan noget, men det er der ikke rigtig nogen, der bruger."

Endelig var smartphonen grundet sin lille og let transporterbare størrelse, som en pige siger: "den kan bare være i lommen" særligt god til mindre spil, såsom Candycrush, til at opdatere og dele via sociale medier samt læse nyheder.

Det var altså skærmens størrelse samt mediets vægt og samlede størrelse, der typisk blev nævnt som parametre for, hvornår det enkelte digitale medie blev vurderet som værende bedst til en bestemt aktivitet. For det meste opfattede børnene ikke de digitale medier som genstand for læseaktivitet, på nær når det handlede om tabletten samt de nævnte læseapps eller hjemmesider med læsestof.

Børns brug og opfattelse af biblioteket i og uden for skolen

Den kvantitative undersøgelse viste, at børn oftere besøger biblioteket i skolen (PLC) end de kommer på folkebiblioteket. 56% besøger således PLC mindst flere gange om måneden, mens 27% kommer på folkebiblioteket med samme frekvens.

Undersøgelsen viste også et fald i besøg begge steder, jo ældre børnene bliver. 26% af 3. klasserne kommer ugentligt på PLC, mens det er 13% af 6. klasserne og kun 3% af 7. klassernes vedkommende. På samme måde er der 10% af 3. klasserne, der kommer på folkebiblioteket ugentligt, mens det er 3% for både 6. og 7. klassernes vedkommende.

Med interviewene ønskede vi at få mere viden om, hvordan børnene i 6. klasse forholder sig til både biblioteket i skolen og folkebiblioteket. Vi ville gerne spørge, hvorfor de, der kommer på bibliotekerne, gør det, og hvad der afholder andre fra ikke at komme der. Vi ville også høre børnene om, hvordan de oplever formidlingen af litteratur på bibliotekerne begge steder.

Interviewene viste, at flertallet af de interviewede børn ikke kom særlig ofte på bibliotek, hverken i eller uden for skolen. De viste endvidere, at de fleste børn, når de var på biblioteket, uanset om det var PLC eller folkebiblioteket, sjældent var i dialog med de ansatte.

Der var dog også en lille gruppe børn, som jævnligt besøgte biblioteker. Det var kendetegnende for disse børn, at de var mere tilfredse med både folkebibliotekets personale og PLC-medarbejderne på skolerne, ligesom de også var mere fortrolige med bibliotekernes tilbud og praksis. Desuden var disse børn mere læsende end de børn, der ikke kom på bibliotek.

Børnenes brug og opfattelse af folkebiblioteket
Alle de interviewede børn kendte til folkebiblioteket, ligesom de vidste, hvor det lå. De børn, der læste jævnligt eller ofte i deres fritid, kom også jævnligt på biblioteket. Enkelte i meget stor udstrækning endda. Dog var det generelle billede, at børnene sjældent kom på folkebiblioteket:

"Ja, jeg tror ikke, at der er ret mange mennesker, der går alene på biblioteket. For det er ret kedeligt, ikk?"

"Jeg tager ikke så tit med derned, fordi jeg synes, at jeg har det fint nok med de bøger, jeg har. Og jeg har ikke brug for mere end det, jeg har."

"Altså jeg går slet ikke på biblioteket på grund af, jeg tænker, at det var måske spild af tid at være der, fordi jeg læser ikke sådan bøger. Jeg er ikke så meget sådan interesseret i sådan en bog, så det ville være spild af tid."

"Altså nogen gange er det ret kedeligt på biblioteket, fordi jeg tænker tit, når jeg er derhjemme "hvad skal jeg lave?", så har jeg nogen muligheder, ikk? På biblioteket er der ingen muligheder, så kan man kun læse, eller også kan man gå ud fra biblioteket. Og så synes jeg bare, at det er kedeligt at være på biblioteket."

Udsagnene illustrerer, at flere opfattede biblioteket som et sted, der ikke appellerede til dem. Både fordi de ikke læste bøger i deres fritid, og fordi de opfattede biblioteket som et kedeligt sted med mange bøger og begrænsede muligheder.

Der var dog enkelte børn, der læste meget, og som også ofte kom på biblioteket. I et fokusgruppeinterview følte en pige, der læste meget, sig noget alene, da hendes fire klassekammerater havde tilkendegivet, at de syntes, der var kedeligt på biblioteket:

"Ej, er jeg så den eneste, der godt kan lide at være på biblioteket?"

Børnene, der kom jævnligt på biblioteket, kom bl.a. på grund af bøgerne, muligheden for at læse, og fordi der var ro. Disse børn var også både fortrolige og tilfredse med biblioteket og dets muligheder:

"Jeg elsker at gå på biblioteket! […] Fordi der er så mange bøger. Og så er der sådan dejligt stille på biblioteket […]" Ja, hvor tit går du på biblioteket? "Op til to gange om ugen."

Spørger du nogle af de voksne på biblioteket? *"Ja. Om de for eksempel har dén og dén bog, det spørger jeg dem tit om. For eksempel Harry Potter nummer 3, den kunne jeg simpelthen ikke finde, og så gik jeg over og spurgte, og så havde de den faktisk.* Hvordan finder du de voksne? *"Der er sådan et lille kontor, hvor man kan gå ned og så spørge, og så søger de så i deres computer."* Siger du bare, at du ikke kan finde dét og dét? *"Ja, det er mest det. Fordi man har jo faktisk en helt masse idéer rundt om sig på selve biblioteket. Man er jo omringet af gode ideer til, hvad man kan læse. Så går jeg tit hen på en hylde, og så kigger jeg bare på alle de ting, og så tænker man bare "hey". De er tit delt op i "ungdom" og "kærlighed", så hvis man gerne vil læse noget om ungdom eller venner, så går man bare lige hen under det emne."*

Citaterne understøtter den kvantitative undersøgelse, der også viste, at der er en sammenhæng mellem, hvor ofte børn kommer på folkebiblioteket, og hvor positive de er i forhold til læsning og bøger: 73% af de børn, der kommer på biblioteket næsten hver dag, er således enige i, at læsning er cool.

Mens nogle børn var fortrolige med folkebiblioteket og også gerne kom der alene, var andres besøg på og oplevelser med biblioteket afhængige af, at skolen havde taget initiativ. Disse børn fremhævede, at det havde været et positivt afbræk i hverdagen samt at det at have været der sammen med klassen havde skabt en fællesskabsfølelse børnene imellem:

"[…] jeg kan også huske, at vi har været med klassen oppe på (slettet pga. anonymisering) bibliotek for at finde nogle bøger, vi skulle læse… Det syntes jeg var meget sjovt med min klasse. I stedet for at man skulle sidde i et klasselokale og sidde og have noget oppe på tavlen eller skrive om bøger. Fordi vi skulle lave noget andet end dét, vi var vant til."

"I stedet for at man skal være inde i det samme lokale time efter time, jamen så komme hen et andet sted, hvor der var en anden atmosfære, i stedet for at man bare er inde i et klasselokale, hvor der bare er kedeligt, og man tænker "hvornår er vi færdige?" I stedet for på biblioteket var der nogle puder, man kunne sidde og snakke i." Lige før sagde du bare, at det var kedeligt på biblioteket, fordi der bare var bøger over det hele? *"Nej, men det er, fordi det var uden klassen. Med klassen kunne man også gå rundt i grupper og kigge efter bøger."* Var det hyggeligt? *"Ja."*

Flere af børnenes mere negative udsagn tydede på, at deres manglende positive oplevelser kunne hænge sammen med manglende bibliotekskultur og kendskab til biblioteket. Dels fordi de børn, der kom der jævnligt, var godt tilfredse, dels fordi de børn, der sjældent kom der, ofte talte ud fra en generel forståelse af biblioteket, der ikke havde afsæt i konkrete besøg. Der var mere tale om forestillinger, de gjorde sig om stedet, eller de sluttede ud fra meget få besøg. Som citatet oven for peger på, kunne biblioteksoplevelsen vise sig at være overraskende positiv. Måske fordi klassekammeraterne var med, måske fordi man fik anledning til at se, hvad biblioteket havde at byde på.

Afstand til biblioteket har betydning

For flere børn havde afstanden til biblioteket betydning for deres brug. Dette understøttes af, at 14% af børnene i den kvantitative undersøgelse

svarede, at de ville læse mere, hvis biblioteket uden for skolen lå tættere på.

"Jeg er her (på skolebiblioteket, red.), fordi jeg bor ikke i (slettet pga. anonymisering). Jeg kan ikke gå hele vejen op til biblioteket."

Men er der en grund til, at du ikke har lyst til at tage derind udover, at du ikke lige har tiden til det? *"Andre gange så har jeg heller ikke lyst til at cykle videre den dag, fordi der er nemlig langt hjem til mig i forvejen."*

På en skole fortalte nogle børn, at de ofte besøgte deres lokale biblioteksfilial, som lå lige i nærheden og var placeret i forlængelse af byens sportshal. Det var derfor let for dem at aflægge biblioteket et besøg i forbindelse med andre gøremål:

"Jeg går til badminton i (slettet pga. anonymisering) -hallen, og der er et bibliotek dernede. Så hvis min mor kommer og henter mig, så går vi lige forbi. Så kan vi ligeså godt låne nogle bøger."

Forældres betydning for børns biblioteksbesøg

Problematikken om afstanden til biblioteket peger på en anden central pointe, der viste sig under interviewene, nemlig den at børns besøg på biblioteket uden for skolen ofte afhang af de voksnes følgeskab og initiativ.

Mens nogle fortalte om, at deres forældre opfordrede dem til at tage med på biblioteket, udtrykte andre, at biblioteksbesøg var direkte afhængige af forældrenes deltagelse. Flere nævnte desuden, at særligt deres mor selv brugte det, ligesom det også ofte var mødre, der lånte bøger til dem der.

"Jeg har min mor med […] Det er altid hende, der spørger, om jeg vil med på biblioteket, og så siger jeg ja."

"Man kunne få sine forældre til at sige: "Vi skal i hvert fald derind hver anden uge." Ja. Så det ville være godt, hvis forældrene ligesom var med i det, og sagde: "Nu tager vi ind." Pige: *"Og så sagde "vi låner én bog, og så skal du være færdig med den til næste gang, vi kommer herind."*

"Ja, men også, fordi at der er sådan nogle bøger, som jeg virkelig godt kunne tænke mig at læse, men biblioteket herovre har dem ikke, så jeg er nødt til at tage ned på det store bibliotek, og det har mine forældre næsten aldrig tid til."

Da børnene har nået en alder, hvor de sagtens selv kan komme omkring og tydeligvis også opfatter sig selv som selvstændige individer, er deres omtale af forældrenes betydning interessant. Det kan ses som et udtryk for, at de stadig er afhængige af, at voksne tager initiativ til læsning og lån af bøger. Det kan også ses som udtryk for, at børnene aktuelt ikke har opbygget en selvstændig kultur eller vaner for biblioteksbesøg, hvilket sagtens kan hænge sammen med det første.

Endelig kan det være, at de automatisk forbinder biblioteksbesøg med forældre, fordi de er vokset op med, at deres forældre tog dem med på biblioteket, da de var yngre. Flere af børnene fortalte således om erindringer fra barndommen, hvor de besøgte folkebiblioteket, typisk med deres mor. Dette var oftest også grunden til, at alle børnene kendte til folkebiblioteket, trods det at de ikke brugte det aktivt nu.

Erindringerne var ganske positive. Børnene huskede besøgene som hyggelige og biblioteket som et sted, hvor de både kunne slappe af og lege. Det var dog sjældent bogen, der var i centrum for besøgene:

"Da jeg var lille, så gik jeg på det, det dér samme bibliotek som hende (mor, red.), fordi der var en legeplads og sådan noget inden i det, ikk? Og så nu, så går min mor der måske en gang om måneden, hvor jeg ikke er med, og så henter hun for eksempel en bog til mig, og så spørger hun, om jeg gerne vil læse den."

"Men for mit vedkommende der lånte man ikke så meget, der sad man bare i en stol og læste, indtil ens mor blev færdig med at finde den bog, hun skulle læse."

"[…] da jeg var lille, så havde vi nogen gange babysittere, så var det, vi plagede babysitterne til at tage på biblioteket, så vi kunne spille Wii i tre timer."

"Altså da jeg var mindre, der gik jeg nogen gange ret tit på biblioteket, men det var også, fordi man syntes, at det var megasjovt, fordi på mange biblioteker var der, ikke sådan en legeplads, men meget legetøj, så man kunne lege. Og der gik jeg meget tilbage, fordi man kunne lege, og også fordi man syntes, det var sejt, at der var så mange bøger rundt om én. Men nu synes jeg, at det begynder at blive sådan lidt kedeligere, fordi meget tit så finder man ikke så mange bøger, som man kan lide."

Flere børn erindrede altså biblioteket som et rum med legeredskaber, hvor de for eksempel spillede eller "hang ud", mens de ventede på, at de voksne fandt læsestof til sig selv og/eller dem. Det er interessant, at børnene ikke fortalte så meget om situationer, hvor de blev aktivt engageret i at finde bøger eller andet læsestof. Det skal ikke udelukkes, at det kan være foregået, men det er ikke det, der står stærkest i børnenes erindringer.

Børnenes tidligere erfaringer med biblioteket som et sted, hvor man primært legede, kan have betydning for deres aktuelle opfattelse af biblioteket. Nemlig som et sted, der mest er indrettet til mindre børn. Eller som et sted med en masse bøger, der er indrettet til voksne. De fleste børn, vi talte med, havde ikke fået erstattet biblioteksbesøgene, fra dengang de var små børn, med nogle, der matchede deres nuværende alder og interesser. Interviewene pegede på, at flere af børnene ikke oplevede folkebiblioteket som et sted, der henvendte sig til dem som store børn i 6. klasse:

Kunne du lide at være på biblioteket?(da du var mindre, red.) ***"Det tror jeg faktisk godt, at jeg kunne."*** Hvorfor? ***"Jeg tror, at det var, fordi at det var spændende… Det var noget helt andet end det, man var vant til… Der var så mange bøger, og så var der et rum med voksenbøger og et rum med børnebøger, og det tror jeg faktisk godt, at jeg kunne lide."*** Men du er ikke taget tilbage dertil, hvorfor? ***"Jeg interesserer mig ikke så meget for bøger mere."*** Så grunden til, at du ikke kommer der, er, at de bøger er bare lidt…? ***"Kedelige."***

Litteraturformidling på folkebiblioteket

Den kvantitative undersøgelse viste, at kun 1% af alle børn kommer på folkebiblioteket for at tale med børnebibliotekaren. De fleste børn, der kom jævnligt på biblioteket, tilkendegav dog, at de mente, at biblioteksansatte lytter, er venlige og giver gode tips til bøger.

De kvalitative interviews understøtter dette billede. Enkelte af de interviewede børn refererede til børnebibliotekarer og biblioteksansatte, som havde vejledt dem, når de skulle finde gode bøger. Dog gav interviewene det overordnede billede, at børnene, når de var på biblioteket, selv fandt bøgerne ved at søge på computeren eller ved at blive vejledt af deres mor:

"Hvis man kan gå på computeren, så går man bare på computeren. Nogle gange spørger man, hvis der er nogen." […] Snakker du med de voksne, altså med bibliotekaren, når du er på biblioteket?: "Nej […] Jeg har min mor med." Og hvad med jer andre? I snakker heller ikke med bibliotekarerne? "Sjældent i hvert fald."

"Det var faktisk min mor, der fandt den (bogen, red.). Vi var dernede sammen. Jeg var henne ved den række, hvor der er sådan noget, lidt ligesom der er her på biblioteket, sådan noget sommerfugle-bøger og sådan noget. Og så var der gået sådan rimeligt

lang tid, og jeg havde ikke fundet en bog endnu, og så fandt min mor en til mig. Om den ikke var god nok."

Hvad med dem, der er ansat på biblioteket, snakker I aldrig med dem? (børnene ryster på hovedet) Nej? Hvorfor ikke? ***"Jeg er ikke så tit dernede."*** Men altså, når I er dernede? ***"Nej, så er det bare mest min mor, jeg snakker med, fordi hun ved meget om min stil og sådan noget. Og samtidig så er det modsat, men meget ved hun om mig".***

Det var således kendetegnende, at børnene sjældent bad de biblioteksansatte om at vejlede dem i valg af læsestof. Nogle mente, de fik udmærket hjælp fra moderen, eller at de selv var kompetente til at søge informationen via computeren. Andres udsagn tydede på, at de ikke havde kendskab til den hjælp og vejledning, som biblioteksansatte kan yde dem. Nogle børn beskrev eksempelvis biblioteksansatte som nogle, der stiller bøger på plads eller som nogle, der skriver på computer bag en skranke. Andre italesatte dem som en form for "gatekeepere" til de digitale spil. Således påpegede et par drenge nødvendigheden af at få den biblioteksansatte i tale, da hun havde nøglen til skabet med PlayStation 4-spil:

Hvad med de voksne på biblioteket? Spørger I dem? Barn 1: ***"Ja, nogle gange."*** Barn 2: ***"Nogle gange hvis man ikke lige kan finde deres spil, man kan låne, eller film, man kan låne, så kan man spørge, hvor de er henne.***" Og hvad siger de så? Barn 2: ***"Nogle gange især med PlayStation 4 spil, så har de lige sat dem ind i et skab, så man er nødt til at spørge for at kunne finde dem."***

En gruppe børn, der ikke kom jævnligt på biblioteket, oplevede bibliotekarer som sure - og svære at få i tale. Enten fordi børnene simpelthen ikke kunne finde dem på biblioteket, eller fordi de oplevede, at de biblioteksansatte var optaget af noget andet:

"Bibliotekarerne ser så sure ud. Så er det ikke altid, at man har lyst til at spørge dem […] Jeg synes bare aldrig, at de smiler. De virker meget afvisende og sure og sådan noget.""De koncentrerer sig mere om dét (deres computer, red.) end om, hvad der sker omkring dem. Så hvis man står ved disken og bare venter på, at de ser én, så ser de ikke én […] de sidder i deres computere, og så tænker de ikke, hvis der står nogen og venter… De bare fokuserer på det, de laver."

"Altså det bibliotek, jeg går hen på, der tager jeg tit med min søster hen, og det var sådan (slettet pga. anonymisering) bibliotek eller sådan noget, som ligger på (slettet pga. anonymisering), og der er der ikke så mange, der arbejder der." Så kunne man ikke finde dem. Det var svært at finde nogen at spørge? ***"Ja."***

Trods den manglende dialog betød det dog ikke, at børnene ikke ønskede at komme i kontakt med bibliotekarerne. På et direkte spørgsmål om, hvordan de gerne ville mødes, kom de med flere gode forslag:

"Måske sådan lige en gang imellem kigge op og se, om der står nogen og venter […] Altså der er nogen, der sidder dér, men det kunne være ret fedt, hvis der også var nogen, der gik rundt. Og hvis de kunne se, at der var nogen, der ledte, spurgte, om de kunne hjælpe med noget.""Ligesom i butikker. Mens de sætter nye varer op, så kan man mange gange lige gå over og spørge dem, fordi de plejer at vide, hvor ting er."

Pige: ***"Altså hvis folk står sådan, og måske ikke rigtig kan finde den bog, de gerne vil have, så kan man gå hen og spørge, hvad er det, du leder efter?"*** Dreng 2: ***"Ja, "kan jeg hjælpe dig?"*** Pige: ***"Hjælp mig med at finde en god bog, og så kan man finde en god bog og ja…"*** Og hvordan hjælper jeg dig med at finde en god bog? Pige: ***"Ved at jeg kan sige, hvilken litteratur det skal være, og hvad det***

sådan på en måde skal handle om, og om sådan for eksempel det skal være fantastisk, eller om det skal være gyser..."

"Du kunne prøve at spørge, hvad vi godt kan lide og så vise en helt masse bøger, som det bibliotek nok kun havde."

I deres forslag var børnene tydeligvis inspireret af personale i servicemindede butikker og andre situationer, hvor de havde mødt og været i dialog med voksne. Ifølge dem handlede et godt møde og en god dialog med biblioteksansatte altså om at blive set, hørt og opsøgt direkte. Vedkommende skulle aktivt vejlede dem i at finde bøger med afsæt i børnenes egne interesser.

Interviewene giver et indtryk af, hvor forskelligt børn opfatter folkebiblioteket. De meget læsende børn befinder sig rigtig godt på biblioteket, og de er også fortrolige med, hvordan man gebærder sig og finder litteratur. Et flertal af børnene, vi talte med, kom dog sjældent på folkebiblioteket. Nogle fordi afstanden var en udfordring, en del, fordi de mente biblioteket var kedeligt og ikke et sted, der appellerede til dem. Et flertal af børnene havde positive erfaringer med biblioteksbesøg fra deres tidlige barndom, som dog ikke kunne forbindes med deres nuværende alder og behov. Når børnene kom på biblioteket, skyldtes det oftest en voksens initiativ og engagement. Det understreger, at voksne ikke kun har betydning som rollemodeller for læsning, men også for biblioteksbrug. Derudover viste den kvalitative undersøgelse, at de fleste interviewede børn ikke havde opbygget egne kulturer eller vaner for biblioteksbesøg.

Biblioteket på skolen, PLC

Børnene, vi talte med, havde meget forskellige erfaringer med biblioteket på skolen, hvilket primært hang sammen med, at praksis omkring besøg på bibliotek var forskellig. Nogle brugte biblioteket aktivt, men flertallet kom der sjældent. Samtidig var det slående, at de fleste børn sjældent fortalte om, at de var i dialog med en lærer eller en skolebibliotekar om, hvilke bøger de kunne låne på skolebiblioteket.

Besøg på skolebiblioteket

Den kvantitative undersøgelse viste, som nævnt ovenfor, at besøgene på PLC faldt, jo ældre børnene blev. Det billede blev for en stor del bekræftet i de kvalitative interviews.

På en af de besøgte skoler havde man ikke et bibliotek. Her brugte børnene et mindre lokalt bibliotek eller et større folkebibliotek i den nærliggende større by, når de skulle låne bøger. De havde dog, ifølge børnene, kun besøgt folkebiblioteket en enkelt gang sammen med skolen, og der var således ikke tale om jævnlige besøg på initiativ fra skolen.

På to andre skoler fortalte børnene, at de ikke kom så tit på skolens bibliotek. Både fordi de ikke selv opsøgte det, og fordi der fra skolens side ikke var organiserede besøg for de større klasser. Endvidere tydedede udsagnene på, at besøgene netop kun var anlagt på en meget organiseret praksis, der ikke gav børnene frihed til eller mulighed for selvstændigt at komme på skolebibliotekt:

"Vi er næsten aldrig derovre, så det er ikke så tit."
Kan man ikke bare selv gå over og låne en bog?
"Det ved jeg ikke, det tror jeg ikke. Jeg tror ikke sådan lige, at man kan gå derover og så bare låne nogle bøger. Man skal vist være der i klassevis."

Hvor tit kommer I på skolebiblioteket? ***"Ikke så tit, synes jeg... En gang om måneden [...]"***

"[...] Vi har ikke bibliotekstime mere [...] Det har vi ikke haft i lang tid [...] Det er måske kun i 2. (klasse, red.), man har det."

Dog var der enkelte undtagelser. Eksempelvis opsøgte en dreng, der læste mere end de fleste børn og voksne, selv biblioteket på skolen.

"Jeg plejer at være her hvert frikvarter […] Jeg læser fagbøger. På et tidspunkt læste jeg meget 66 kategorien, hvilket er industri, stoffer og sådan noget, og så bevægede jeg mig lidt længere derover af til psykologi, okkultisme og filosofi […] Jeg kigger bare på de skilte, som viser, hvad det emne er om. Og så finder jeg så en bog, som jeg gerne vil læse. For eksempel lige nu der kan jeg gå derop, og så kan jeg pinpointe lige præcis, hvor bøgerne om LSD, amfetamin og kokain er." Spørger du de voksne på skolebiblioteket? *"Ikke rigtig. Fordi jeg finder ud af de fleste ting selv."*

To andre fortalte, at de brugte skolebiblioteket som et slags helle eller opholdssted, hvor de kunne være i fred:

Okay, hvorfor kan I to godt lide at være hernede? *"Jeg kan ikke sådan lide det, men nogen gange er jeg bare nødt til det."* Hvorfor er du nødt til det? *"Fordi jeg har brug for noget, jeg bare kan gøre, mens vi ikke har lektier for eller sådan noget."* Ja. Så det er et sted at gå hen, hvis man ikke lige ved, hvad man ellers skal? *"Det er sådan lidt, det er nok det eneste sted, jeg bare lige kan gå ned."* Men det er en god ting eller hvad? *"Ja."*

I både citaterne ovenfor og interviewene generelt var det bemærkelsesværdigt, at de fleste børn sjældent fortalte om dialog med PLC-medarbejderne i forhold til at finde læsestof. Den kvalitative undersøgelse understøtter på den måde den kvantitative, som viste, at kun 4% kom på PLC for at snakke med skolebibliotekaren. 44% af alle børn var, ifølge den kvantitative undersøgelse, også lidt til meget enige i, at de aldrig snakkede med PLC-vejlederne, mens 35% mente, at de næsten aldrig så dem. 50% af alle 6. klasser var lidt til meget enige i, at de aldrig snakkede med PLC-vejlederne, mens det var 35% for 3. klassernes vedkommende. Overordnet set peger de to undersøgelser altså på, at besøgene på PLC falder, jo ældre børnene bliver, og at dialog med PLC-medarbejderen om læsestof ikke er lige udbredt alle steder.

En enkelt skole adskilte sig dog fra de andre, ved at børnene stadig havde jævnlige besøg på PLC, og ved at de voksne var i særlig god dialog med børnene om læsestof:

"Det er sådan skolebiblioteket herovre. Vi er der hver fredag." Har skolebiblioteket alle de fede bøger? *"Ja, de har Zombiejægerne. De har også den nye sæson, de har bog 1, 2 og 3, men jeg er ikke sikker på, at de har 4."*

"Ja, jeg plejer at finde tingene her og så låne dem med også. Det er sådan én gang om ugen, så går vi derover i klassen, og så skal man så låne mindst fire bøger […]"

De jævnlige besøg betød, at børnene var bekendte med bibliotekets praksis, dets personale og for eksempel, hvornår der kom nye bøger:

"Der er én, der hedder (slettet pga. anonymisering), og én, der hedder (slettet pga. anonymisering), og så nogle gange nogle andre. Du kan låne ved dem, og (slettet pga. anonymisering) sætter nogle gange bøger på plads." Så du spørger dem ikke, om de har Zombiebøger? "*Jo, det gør jeg nogle gange. Fordi nogle gange kan jeg ikke finde dem, og så har folk bare sat dem ind alle mulige andre steder."*

"(…)der kommer nye bøger hver onsdag. Men vi har tit fredagen, så kan det være, at alle de små børn har nået derhen og nappet alle de bøger."

PLC-medarbejderen og læreren snakkede også med børnene om, hvad de havde lyst til at læse, ligesom de havde holdninger til, hvad børnene skulle læse:

Får I hjælp af en voksen? *"Til at starte med så sagde hun (læreren, red.), at vi skulle en eller to ad gangen gå derover, så hun kunne sige, hvad der passer til én, og så ved hun sådan, hvad det var. Og så hvis man kom over i klassen med en kæmpe Twilight bog, og hun ikke havde sagt det, så skulle man gå over og låne en ny én, som hun havde sagt."*

"Min bibliotekar, én, der hedder (slettet pga. anonymisering), hun kan godt hjælpe lidt. Og en, der hedder (slettet pga. anonymisering), en fra en anden klasse, hun ved også godt, hvad jeg er til […]"

"Vi er dernede i tyve til femogtyve minutter […] nogle gange, hvis man får lov af læreren, må man godt læse dernede og så komme, efter man har læst." Altså hjælper læreren eller en skolebibliotekar jer med, hvad I laver dernede? *"Vores lærer kommer med derned."* Okay, så det er ikke en bibliotekar dernede, der snakker? *"Der er også en bibliotekar."*

Børnene på denne skole fortalte, at de var kommet jævnligt på skolens bibliotek siden 0. klasse. Deres praksis i forhold til såvel biblioteket som læsning af litteratur i skolen syntes at have indflydelse på deres læselyst. Af alle interviewede børn var disse de mest læsende i fritiden og de børn, der kendte til flest titler på børnebøger. Deres udsagn pegede på, at de havde en læsekultur, som var skabt i et samarbejde mellem både dansklærer, skolebibliotek og forældre, som alle på hver deres måde fremhævede læsning som noget både godt og vigtigt.

Fordele og ulemper ved biblioteket på skolen

Erfaringerne med biblioteket på skolen var som nævnt meget forskellige, og der blev nævnt både fordele og ulemper. Nogle børn nævnte for eksempel det begrænsede udvalg af bøger som en mangel ved skolebiblioteket, mens andre netop så det som noget positivt, fordi de så bedre kunne overskue og finde bøgerne:

"De kunne godt have nogle af de sådan lidt nyere af dem. Fordi på biblioteket nede på (slettet pga. anonymisering), der har de mange nye bøger, og det har de ikke så meget her."

"Skolebiblioteket har et mindre udvalg, men det gør det også lidt nemmere at finde, hvad man vil læse. Og så gør det det også nemmere at huske, hvor tingene er, hvis man vil læse det igen."

"Det er dér, jeg finder mine bøger." Går du herned i frikvartererne, eller når I har faglig fordybelse? *"Ja, når vi har faglig fordybelse."* Okay. Er der nogen, der siger til dig, at nu kan du gå ned og finde en bog eller? "*Hvis ikke vi har nogen lektier for, så spørger jeg altid, om jeg må gå ned og låne en bog. Hvis ikke jeg har én i min taske."*

Samlet kan man konstatere, at oplevelserne på biblioteket i skolen var meget forskellige, men at flertallet af 6. klasserne ikke kom der så ofte.

De fleste talte heller ikke med PLC-medarbejdere om bøger, de kunne låne på biblioteket. Børnene, vi talte med, blev enten præsenteret for en begrænset mængde bøger, som læreren havde udvalgt til dem, eller de fik selv lov til at lede efter læsestof i det omfang, de kom på biblioteket. Ligesom ved tid brugt på læsning i fritiden syntes besøg på PLC også primært at afhænge af voksnes initiativ og prioritering.

Konklusion:

28 børn fra 6. klasse fordelt på fire forskellige skoler har gennem kvalitative interviews givet os indblik i deres læse- og medievaner. De har talt om læsning som en skole- og fritidsaktivitet, både i form af analoge bøger og digitale tekster. Desuden har de givet os et godt indblik i deres varierede brug af digitale medier, og hvordan de ser på biblioteker, både folkebiblioteket og biblioteket på skolen. Den kvalitative undersøgelse har således taget afsæt i de anbefalinger, som den kvantitative undersøgelse lagde op til, det var væsentligt at gå videre med (Børns læsning 2017, s. 133).

Det er samtidig vigtigt at understrege, at de kvalitative interviews ikke er repræsentative, for børnene i den kvantitative undersøgelse. Men de har givet stemme til nogle konkrete børn, der selv deltog i spørgeskemaundersøgelsen, og derfor også vigtig viden i forhold til resultater fra denne, som vi gerne ville have uddybet. Fokus i den kvalitative undersøgelse har været på 6. klasses elever, fordi det er tidspunktet, hvor børn ifølge den kvantitative undersøgelse typisk mister lysten til at læse. Nærværende rapport og dens konklusioner skal således ses som svar og refleksioner fra en udvalgt gruppe børn, som kan give os nogle vigtige pejlemærker med hensyn til børns læsning, og hvordan vi kan formidle litteratur til dem, så de også udvikler og bevarer læselysten, når de bliver ældre.

Flere skoler, biblioteker og forældre skaber allerede gode rammer for børns læsning både i og uden for skolen. Mange vil også kunne nikke genkendende til såvel pointer som anbefalinger. Forhåbentlig kan vi med denne rapport sætte fokus på nødvendigheden af gode og aktive tiltag, hvad enten de allerede praktiseres eller kan få plads i fremtidige indsatser.

Opsummering af centrale pointer
Nedenstående centrale pointer fremhæves på baggrund af de kvalitative interviews. Pointerne er inddelt i relation til rapportens tre afsnit: "Børns brug og opfattelse af læsning og bogen som medie", "Børns brug og opfattelse af digitale medier" samt "Børns brug af folkebiblioteket og biblioteket i skolen."

Børnenes brug og opfattelse af læsning og bogen som medie

- De fleste børn foretrak den analoge bog som medie for læsning af skønlitteratur.
- De fleste børn læste først og fremmest litteratur i skolen. Alle i form af analoge bøger.
- De fleste børn læste bøger i fritiden, når alle andre muligheder var udelukket, eller når der var afbræk fra hverdag og skole i form af weekend, ferie eller sygdom.
- De fleste børn, der læste jævnligt, gjorde det, fordi voksne tog initiativ til det, eller fordi voksne havde hjulpet dem til en læsekultur, der gjorde, de havde lyst til at læse.
- De fleste børn oplevede, at det krævede en særlig indsats og udholdenhed at læse litteratur.
- Flere børn opfattede bogen som et lidt gammeldags og langsomt medie.
- Flere børn tillagde umiddelbart venner og egne interesser stor værdi som afsæt for og inspiration til læsning.
- Flere udsagn afslørede, at voksne og særligt mødre spillede en stor rolle som inspiratorer til læsning.
- De børn, der var i god dialog med lærere og PLC-medarbejdere om litteratur, læste jævnligt.

Børns brug og opfattelse af digitale medier

- De fleste børn foretrak digitale medier fremfor bogen, når de havde fri.
- De fleste børn opfattede brug af digitale medier som en afslappende aktivitet.
- De fleste børn havde stor tiltro til sandhedsværdien af det, de mødte på nettet.
- De digitale medier appellerede typisk, fordi de kunne imødekomme børns interesser på flere forskellige måder.
- De digitale medier appellerede til flere drenge, fordi de kunne kombinere leg/spil med socialt fællesskab.
- De digitale medier appellerede til flere piger, fordi det gav dem mulighed for at være i kontakt med venner.
- Flere børn opfattede digitale medier som mere tidssvarende og aktuelle end bogen, bl.a. fordi de gav dem mulighed for konstant at være opdateret i forhold til både verden og venner.
- Flere børn oplevede, at deres forældre skærmede dem fra brug af digitale medier ved at italesætte dem som farlige og begrænse tiden, de brugte på dem.

Børns brug og opfattelse af biblioteket i og uden for skolen

- De fleste interviewede børn kom sjældent på både skole- og folkebibliotek.
- De børn, der kom jævnligt på biblioteket både i og uden for skolen, gjorde det, fordi voksne tog initiativ til det.
- De fleste børn var sjældent i dialog med de biblioteksansatte, hverken i eller uden for skolen.
- De fleste børn, der læste meget, kom oftere på biblioteker, både i og uden for skolen.
- De fleste børn, der kom jævnligt på biblioteker i og uden for skolen, syntes godt om biblioteket.
- Flere børn foreslog, at bibliotekarerne kunne være mere opsøgende, og at de skulle vejlede med afsæt børnenes egne interesser og forespørgsler.
- De fleste børn var kommet på biblioteket med deres forældre som yngre, men havde ikke etableret nye vaner for biblioteksbesøg som ældre.
- Ingen af børnene omtalte samarbejde mellem PLC og folkebibliotek.

Særlige fokuspunkter eller anbefalinger til fagprofessionelle og forældre

Fokuspunkter og anbefalinger er udviklet på baggrund af de kvalitative interviews og med afsæt i ovenstående hovedpointer. Der er både tale om mere overordnede refleksioner, man kan gøre sig og enkelte mere konkrete tiltag, man kan sætte i værk, hvis man vil fremme børns læsning i fritiden. Tilsammen skal det ses som inspiration til voksne formidlere af litteratur til børn generelt og lærere og biblioteksansatte i særdeleshed. De skal således ikke opfattes som endegyldige greb til ændring eller optimering af børns læsekultur, men nærmere som pejlemærker og bud, som voksne kan forholde sig til med afsæt i deres egen praksis, privat såvel som professionelt.

Børn skal hjælpes til en læsekultur

Interviewene viser, at børnenes læsning af litteratur i høj grad afhænger af voksnes initiativ, fordi de umiddelbart selv vælger andre fritidsbeskæftigelser. Den kvantitative spørgeskemaundersøgelse peger ligeledes på, at børn i 5.-6. klasse har nået en alder, hvor de er på vej til at udvikle en selvstændig teenagekultur med venner, fritidsinteresser og et stigende forbrug af digitale medier. Det er også et tidspunkt, hvor børn i stigende grad selv planlægger deres fritid, fordi de er i stand til at komme omkring og beskæftige sig uden voksnes hjælp. Dette bekræftede interviewene.

I forlængelse af det valgte samtlige børn digitale medier som deres foretrukne medie i fritiden, og samtlige børn, vi talte med, havde egne digitale devices i form af en smartphone. For dem lå det lige for at gribe telefonen eller tabletten, der rummer masser af muligheder, og som appeller meget direkte i form af for eksempel notifikationer, der gør opmærksom på nye aktiviteter af forskellig art. Samtidig forbandt børnene digitale medier med noget aktuelt og moderne, der appellerede mere til dem end bogen.

Dette fremskrives ikke som opfordring til at undsige sig digitale medier til fordel for bogen. Fokuspunker og anbefalinger skal nærmere ses i lyset af, at læsekultur forstået som læsning af litteratur ikke nødvendigvis bevares, hvis vi ikke skaber grundlag for det som en givtig kultur og fritidsbeskæftigelse blandt flere andre.

Flere børn udtrykte netop, at det, i modsætning til de digitale medier, krævede en særlig indsats at bevæge sig ind i en bog og læse litteratur. Det forekom flere særligt hårdt og kedeligt i starten, og det krævede tid og vedholdenhed, hvis man skulle have udbytte af en bog. Det krævede også en indsats, hvis de skulle finde læsestof, der interesserede dem, og som de gad beskæftige sig med i den forholdsvis lange tid, det tager at læse en bog. Særligt fordi de fleste børn ikke umiddelbart mødte vejledning og inspiration til læsning i deres hverdag.

De oplagte fagpersoner, der kunne hjælpe dem, havde de sjældent en reel dialog med, for de kom sjældent på biblioteket i skolen i de store klasser, og stort set aldrig på biblioteket uden for skolen. Selv hvis de kom der, var dialogen med de biblioteksansatte sparsom. Børnenes forældre var også mindre tilbøjelige til at tage dem med på bibliotek eller læse sammen med dem, nu hvor de var blevet større.

De børn, der læste i deres fritid, gjorde det oftest, fordi voksne opfordrede dem til det eller direkte stillede krav om det, både i skolen i form af læselektioner eller læsebånd og i fritiden i form af bestemte tidsrum, der blev afsat til det. Meget tyder på, at det ellers ikke ville være sket. Hvis vi ønsker, at børn skal bevare og udvikle en læsekultur ved siden af alle de andre muligheder, de har i fritiden, peger interviewene på, at det kræver en indsats hos både lærere, bibliotekarer, forældre og børnene selv. Følgende skal ses som inspiration hertil:

Voksne formidlere af litteratur til børn
Voksne har sandsynligvis stor indflydelse på om børn læser i deres fritid. Det gælder både forældre, lærere og bibliotekarer i og uden for skolen. Nøgleord i forbindelse med litteraturformidling kan være: Opmærksomhed, medindflydelse og dialog.

- Voksne kan være rollemodeller, der signalerer, at de selv læser og/eller synes læsning giver gode oplevelser.
- Voksne, der formidler litteratur til børn, bør lægge vægt på medindflydelse og tage afsæt i en dialog om børns egne interesser og behov.
- Voksne, der formidler litteratur til børn, bør være opmærksomme på, om de kan hjælpe mere aktivt med at skaffe viden om og inspiration til læsestof.
- Voksne kan være behjælpelige med at skabe rum og tid til læsning, der samtidig tager hensyn til, at det kræver en indsats og særlig vedholdenhed at læse litteratur.
- Voksne kan være mere bevidste om, at opfordring til biblioteksbesøg - enten fysisk eller digitalt – kan have afgørende betydning for børns læselyst.

Lærere og PLC-medarbejdere
Skolen er måske det eneste sted, børn møder litteratur og læsning i bøger. Derfor bør det her prioriteres højt som en aktivitet med fokus på læselyst og -glæde, der kan skabe grundlag for en vedvarende læsekultur.

- Læsning af litteratur kan prioriteres i skolen, så der i højere grad bliver lagt vægt på dialog om såvel det læste i dansk som valget af læsestof til frilæsning. Gerne med afsæt i børns egne oplevelser, interesser og forslag.
- Skoler bør prioritere besøg på PLC eller folkebiblioteket uden for skolen, selv om børnene er nået til sidste del af mellemtrinnet og udskolingen.
- Skoler og biblioteker kan skabe grundlag for samarbejde med forældre om udvikling og bevaring af børns læsekultur.
- Skoler og folkebiblioteker kan samarbejde om at skabe læsekultur hos børn med kurser og arrangementer, der har afsæt i deres viden og faglighed.
- Lærere og bibliotekarer kan i samarbejde udvikle en inspirationsguide til forældre og børn med henblik på at finde læsestof.
- Der kan afsættes god tid til valg af læsestof til læsebånd, så det ikke kun handler om at læse, men også, hvad man læser.
- Læsebånd kan kombineres med diskussion og anbefalinger af læsestof børnene imellem, så de involverer sig mere i og tager stilling til indholdet af det læste.

Børn skal hjælpes til en bibliotekskultur
Interviewene viste, at de fleste børn ikke havde etableret egne vaner for biblioteksbrug, selv om de jævnligt var kommet på folkebiblioteket, da de var små. Under disse besøg, som oftest foregik med deres mor, var børnene sjældent selv blevet inddraget i at finde litteratur. Det var typisk noget, deres mor havde gjort for dem. For flere børn, der sjældent eller aldrig kom på biblioteket, var deres nuværende opfattelse, at biblioteket ikke var et sted, der appellerede til dem. Deres oplevelse af biblioteksansatte var, at de virkede fraværende og travle med andre aktiviteter. Få, mere læsende børn, kom jævnligt på folkebiblioteket. Disse børn var også tilfredse med biblioteket som sted og de biblioteksansattes indsats.

Børnenes udsagn peger således på, at der bør skabes grundlag for besøg – og genbesøg – på biblioteket, hvor de børn, der sjældent kommer der, oplever biblioteket som et sted, der appellerer til dem, selv om de er blevet ældre. Dette kan ske ved, at forældre forsat opfordrer til og skaber rum for biblioteksbesøg. Det kan også ske ved, at man styrker samarbejdet mellem skole- og folkebibliotek, så flere børn får kendskab til og bliver fortrolige med biblioteket. Endelig peger flere børns udsagn på, at en mere direkte dialog med børn, der kommer på biblioteket kunne medvirke til et større engagement i valg og læsning af litteratur. Hvad enten læsningen foregår i bøger eller digitalt. Følgende kan ses som inspiration hertil:

Tiltag rettet mod ældre børn

- Biblioteksansatte kan være mere opsøgende i forhold til de større børn og unge, der kommer på biblioteket.
- Udvikling af information om digitale formidlingstjenester kan ske i samarbejde med børnene selv, så der tages hensyn til deres behov, sprog og måder at orientere sig på.
- Biblioteket skal udvikle indretning og rum, så det også taler til en gruppe bestående af tweens og teenagere. Blandt andet kan man have fokus på, at børn orienterer sig mod forsidebillede og bagsidetekst i valg af bøger. Endvidere kan repræsentanter fra målgruppen indgå i arbejdet, så der skabes et bredt ejerskab.

Tiltag rettet mod skolen

- Biblioteket skal prioritere indsatser, der giver børn større kendskab til bibliotekers tilbud og muligheder for læsestof. Både de fysiske og digitale.

- Biblioteksansatte kan besøge klasser på skoler eller i skolers PLC samt supplere udvalget af skønlitteratur på skolen i samarbejde med PLC.

- Skoler og lærere kan organisere besøg på folkebiblioteket og tydeligt italesætte en prioritering af læsning og biblioteksbesøg med afsæt i børnenes interesser og i god dialog med børnene.

- Biblioteker kan i samarbejde med lærere og elever udvikle digital formidling af læsestof, inspiration til apps m.m. til de ældste børn i skolen. Dette kan ske i samarbejde med eksisterende litteraturformidlingstjenester.

Tiltag rettet mod forældre

- Forældre kan ses som en vigtig målgruppe i forhold til formidling af materiale og tiltag for børn og unge.

- Biblioteksansatte skal være bevidste om vigtigheden af et godt møde og en god dialog med forældre til små børn, da disse typisk skaber et barns første erfaringer med biblioteket og dermed kimen for et kommende biblioteksbrug.

- Biblioteksansatte kan også se forældre som litteraturformidlere og dermed som en samarbejdspartner, Der synes at være et stort grundlag for informationskampagner særligt rettet mod mødre som litteraturformidlere samt som grundlæggere af biblioteksvaner og kulturer.

Litteraturliste

Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (red.) (2010): Kvalitative metoder. Hans Reitzels Forlag.

Halkier, B. (2008): Fokusgrupper. 2. udgave. Samfundslitteratur.

Hansen, S. R., Gissel, S. T., & Puck, M. R. (2017): Børns læsning 2017 – en kvantitativ undersøgelse af børns læse- og medievaner i fritiden. Tænketanken Fremtidens Biblioteker.

Kampmann, J. (1998): Børneperspektiv og børn som informanter. Børnerådet.

Kampmann, J, Rasmussen, K., & Warming, H. (red.) (2017): Interview med børn. Hans Reitzels Forlag.

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009): Interview: introduktion til et håndværk. 2. udgave. Hans Reitzels Forlag.

Puck, M. (2017): Baggrundsrapport til Greb til læselyst – En generation af stærke læsere. Tænketanken Fremtidens Biblioteker.

Inspiration til flere undersøgelser

Med undersøgelserne i projektet 'En generation af stærke læsere: Greb til læselyst' bliver der gået i dybden med en række spørgsmål. Det giver samtidig anledning til fremkomsten af nye. Børns læse- og medievaner er et komplekst felt, der kan analyseres og undersøges fra mange vinkler. Der foregår allerede meget forskning på området, men Tænketanken Fremtidens Biblioteker opfordrer til, at forskere, studerende og andre aktører med interesse for feltet går videre med at få endnu mere indsigt i blandt andet:

Børns opfattelse af dem selv som læsere:
Hvad betyder læseridentitet for børns læselyst og deltagelse i en læsekultur?

Tidsaspektet:
Hvad mener børn med, at de ville læse mere, hvis de havde mere tid?

Faldet i læsning hos piger:
Hvordan kan faldet forklares? Hvad er de væsentligste faktorer?

Bogens som kilde til læring og viden:
Hvorfor vægter børn fortsat bogen så højt, når de vil lære eller vide noget?

Mødres rolle som vigtige inspirationsgivere til læsning:
Hvordan kan man forklare mødres særlige position og indflydelse?

Køn:
Hvilken rolle spiller kønnet i børns valg af tekster og medier?

Børns læsevaner 2017: Overblik og indblik er en del af projektet 'En generation af stærke læsere: Greb til læselyst', som løber i perioden 2017-2018. Projektet kan følges på www.fremtidensbiblioteker.dk og på Facebook-siden 'En generation af stærke læsere: Greb til læselyst'.

Projektet gennemføres i et samarbejde mellem Læremiddel.dk, Nationalt Videncenter for Læsning, Københavns Biblioteker og Tænketanken Fremtidens Biblioteker.

LÆRE MIDDEL .DK

NATIONALT VIDENCENTER FOR LÆSNING

Københavns Biblioteker KØBENHAVNS KOMMUNE

Tænketanken Fremtidens Biblioteker

EN GENERATION AF STÆRKE LÆSERE:
GREB TIL LÆSELYST